Kharazmi University

Space Economy and Rural Development

Online ISSN: 2588-476x
Homepage: https://khu.ac.ir

Investigating and Analyzing the Factors Affecting the Development of Creative Tourism in Rural Areas (Case Study: Southern Mian Ab Township in Shushtar County)

Zahra Soltani [1]✉ | **Majid Goodarzi** [2] | **Mohammad Rauf Fayazi** [3]

1. Corresponding Author, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: z.soltani@scu.ac.ir
2. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: m.goodarzi@scu.ac.ir
3. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: raouf.fayyazii@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 15 Desember 2024
Received in revised form 20 May 2024
Accepted 09 June 2024
Published online 25 July 2024

Keywords:
Rural Development,
Southern Mian Ab Village,
Creative Tourism,
Tourism

ABSTRACT

Objective: The Development of Creative Tourism in rural areas as one of the fundamental factors in sustainable development and economic growth of rural regions has gained considerable attention. This research investigates and analyzes the influential factors on the development of creative tourism in the rural district of Meyan Ab in the southern part of Shushtar County.

Methods: The research is applied in terms of purpose and descriptive and analytical in terms of nature and method. To this end, a questionnaire with various dimensions (infrastructure, education, local participation, innovation and initiative, information and communication technology, and culture and indigenous identity) was designed based on theoretical foundations. Subsequently, it was distributed among the residents of the rural district using stratified random sampling. Descriptive statistical methods in SPSS and EXCEL software were then employed to analyze the data. Furthermore, through one-sample t-test in SPSS and confirmatory factor analysis in LISREL software, the status of creative tourism development indicators in Meyan Ab was evaluated.

Results: According to the results obtained, the rural district of Meyan Ab, in terms of creative rural tourism development indicators, has an average score of 2.88, indicating a low level of development. Confirmatory factor analysis results demonstrated that in the infrastructure section, the presence of recreational facilities and hospitality facilities with a factor loading of 0.88 had the highest correlation and influence, indicating an 88% correlation. In the next level, in the local participation section, the level of cooperation and participation of rural people in environmental issues, with a factor loading of 0.87, was found. Finally, the existence of opportunities and continuous educational programs for the local community, with a factor loading of 0.86, ranked third in terms of impact.

Conclusions: Therefore, it can be concluded that focusing on and developing these three aspects are the top priorities for improving and developing creative rural tourism in the rural district of Meyan Ab in the southern part of Shushtar County. This can assist managers and planners in making decisions regarding the development of creative rural tourism in Meyan Ab.

Cite this article: Soltani, Z., Goodarzi, M., & Fayazi, M.R. (2024). Investigating and Analyzing the Factors Affecting the Development of Creative Tourism in Rural Areas (Case Study: Southern Mian Ab Township in Shushtar County). *Space Economy and Rural Development*, 13 (48), 39-64. http//doi.org/10.61186/serd.13.2.4

© The Author(s).
DOI: http//doi.org/10.61186/serd.13.2.4

Publisher: KharazmiUniversity

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The key to success in creative tourism, a competitive segment of the tourism industry, lies in satisfying tourists' needs by offering innovative products and services. Creativity in tourism manifests in various ways, such as developing new tourism products and experiences, revitalizing existing offerings, enhancing the value of cultural and creative assets, creating by-products through innovative development, and employing creative techniques to enrich tourist experiences and invigorate destinations. Active participation, authentic experiences, creative capacity, and skill development are essential components of creative tourism.

Despite its many tourism potentials, Khuzestan Province has not achieved a strong position in this field, unlike neighboring provinces that have fared better. Achieving a competitive stance in tourism requires the involvement of government agencies, tourism-related organizations, and the private sector. One such area, South Mian Ab rural district in Shushtar County, Khuzestan Province, is a promising tourist destination due to its historical and cultural landmarks, natural landscapes, and diverse handicrafts. Its attractions include natural sites like the Mostowfi palm grove in Band Qir village, Arab Hassan Pond, the confluence of the Dez, Gargar, and Shatit rivers, and eco-tourist accommodations.

Methods

This applied research utilized a descriptive-analytical approach. The study began with a review of relevant resources and expert opinions to identify key factors, categorized into six dimensions: ICT, innovation and initiative, local participation, culture and ethnic identity, education, and infrastructure. These factors were incorporated into a questionnaire, with each factor evaluated on a Likert scale based on input from the research population (6,345 residents of South Mian Ab rural district, aged 18 and over). Using Cochran’s formula, a sample size of 384 participants was determined, with 387 questionnaires ultimately collected without errors.

To assess the status of creative tourism development in South Mian Ab, a one-sample t-test was performed using SPSS v.26. Confirmatory factor analysis (CFA) was then conducted in LISREL to verify the factors influencing creative rural tourism development.

Results

The findings indicate that the development of creative rural tourism in South Mian Ab is currently underdeveloped, with an average score of 2.88 for relevant indicators. The CFA results revealed that, in terms of infrastructure, recreational and catering facilities had the strongest influence, with a factor loading of 0.88, indicating an 88% relationship. In the local participation dimension, community involvement in environmental issues had a factor loading of 0.87. Lastly, the availability of educational opportunities for the local population, with a factor loading of 0.86, ranked third in terms of impact. These results suggest that focusing on the development of these three areas is crucial for fostering creative tourism in South Mian Ab. This information can guide local managers and planners in making informed decisions to promote rural creative tourism.

Conclusion

In terms of infrastructure, the development and enhancement of recreational and catering facilities are highly influential in advancing creative tourism in South Mian Ab. This includes building and upgrading accommodations, restaurants, recreational areas, and other tourism-related infrastructure. Additionally, local participation in environmental issues is crucial, as active engagement in environmental protection and related initiatives can foster both creative

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

tourism and environmental sustainability. Lastly, the promotion of educational programs for the local community is essential, as increasing knowledge and skills in creative tourism can create better job opportunities and improve community well-being.

In summary, the main priorities for developing creative rural tourism in South Mian Ab are improving recreational and catering infrastructure, increasing local participation in environmental issues, and enhancing education and training related to creative tourism. These focus areas will aid local managers and planners in advancing the sustainable development of this important region.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]

[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

دانشگاه خوارزمی

اقتصاد فضا و توسعه روستایی

شاپا الکترونیکی: ۴۷۶X- ۲۵۸۸

Homepage: https://khu.ac.ir

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی (مطالعه موردی: دهستان میان‌آب جنوبی شهرستان شوشتر)

زهرا سلطانی[۱] ✉ | مجید گودرزی[۲] | محمدرئوف فیاضی[۳]

۱. نویسنده مسئول، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: z.soltani@scu.ac.ir

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: m.goodarzi@scu.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: raouf.fayyazii@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۴
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۳۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۳۱

کلیدواژه‌ها:
توسعه روستایی،
دهستان میان‌آب جنوبی،
گردشگری خلاق،
گردشگری

چکیده

هدف: توسعه گردشگری خلاق در روستاها به‌عنوان یکی از عوامل اساسی توسعه پایدار و افزایش اقتصادی مناطق روستایی موردتوجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی شهرستان شوشتر پرداخته است.

روش پژوهش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی- تحلیلی است. برای این منظور، با مطالعه مبانی نظری، پرسشنامه‌ای با ابعاد مختلف (زیرساختی، آموزش، مشارکت محلی، نوآوری و ابتکار، فناوری اطلاعات و ارتباطات و فرهنگ و هویت بومی) طراحی شد. سپس، با استفاده از روش تصادفی طبقه‌ای، در میان ساکنان دهستان توزیع شد. سپس از روش‌های آمار توصیفی در نرم‌افزار SPSS و EXCEL برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها استفاده شد. همچنین، با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای در SPSS و تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار LISREL، وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی ارزیابی شد.

یافته‌ها: بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، وضعیت دهستان میان آب جنوبی ازلحاظ شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی با میانگین ۲/۲۸۸ در سطح پایینی قرار دارد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که در بخش زیرساختی، وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی با بار عاملی ۰/۸۸بیشترین ارتباط و تأثیرگذاری را دارد، یعنی دارای ارتباط ۸۸ درصدی می‌باشد. در مرتبه بعدی در بخش مشارکت محلی، میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی، با بار عاملی ۰/۸۷ قرار دارد. در مرتبه سوم نیز شاخص وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی با بار عاملی ۰/۸۶ به‌عنوان اولویت سوم تأثیرگذاری قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، توجه و توسعه به سه مورد بالا اولویت‌های مورد نیاز برای بهبود و توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی می‌باشد، می‌تواند به تصمیم‌گیری‌های مدیران و برنامه‌ریزان در زمینه توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی کمک کند.

استناد: سلطانی، زهرا؛ گودرزی، مجید؛ و فیاضی، محمدرئوف (۱۴۰۳). بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی (مطالعه موردی؛ دهستان میان‌آب جنوبی شهرستان شوشتر). *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۳ (۴۸)، ۶۴-۳۹. http//doi.org/10.61186/serd.13.2.4

ناشر: دانشگاه خوارزمی

© نویسندگان.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

[DOI: 10.61186/serd.13.2.4] [DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8] [Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

مقدمه

در سال‌های اخیر، گردشگری به یکی از بزرگ‌ترین رشد دهندگان اقتصادی در سراسر جهان تبدیل شده است که به‌شدت با توسعه در ارتباط است (سیگالات – سیگنس و همکاران[1]، ۲۰۲۰: ۹۶). بارونق جهانی صنعت گردشگری، تعداد فزاینده‌ای از مناطق در کشورهای درحال‌توسعه اهمیت گردشگری را به‌منزله عامل مهم در توسعه اقتصاد منطقه‌ای درک کرده‌اند (یانگ و فیک[2]، ۲۰۱۴: ۱۴۴؛ صفایی‌پور و جعفری،۱۴۰۰: ۱۰۸). سازمان جهانی گردشگری از کشورهای آسیایی به‌منزله پتانسیلی بزرگ برای ورود به بازار صنعت گردشگری جهانی نام‌برده و با توسعه گردشگری تا سال ۲۰۲۰ سالانه ۱۶ میلیارد دلار درآمد عاید خواهد شد. بدین ترتیب، این صنعت یکی از ارکان مهم اقتصاد جهان کنونی را در برمی‌گیرد و سرمایه‌گذاری در این صنعت، پربازده‌ترین سرمایه‌گذاری‌ها محسوب می‌شود (موسوی و موسوی، ۱۳۹۸: ۱۸۱). این صنعت افزون بر درآمدزایی، اشتغال‌زایی و تبادل فرهنگ‌ها، سهمی از فعالیت‌های اقتصادی جهان ازجمله صادرات را به خود اختصاص داده است (بساک و دین‌پرست، ۱۳۹۹: ۲۷۰). همچنین ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی، بهسازی محیط، کمک به بهسازی زیستگاه‌های حیات‌وحش، توسعه نواحی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی جمعیت و مانند آن، ازجمله دیگر مزایای این صنعت بوده است (موسوی و موسوی، ۱۳۹۸: ۱۸۱).

اهمیت اقتصادی گردشگری جهانی و مسافرت، با افزایش میزان مسافران از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۱/۰۳ بیلیون نفر در سال ۲۰۱۲، بیشتر نمایان می‌شود، همچنین پیش‌بینی می‌شود که این رقم رشد کند و تا سال ۲۰۳۰ به ۱/۸ بیلیون گردشگر در سال برسد. بر اساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، ایران ازنظر جذابیت و پتانسیل گردشگری جز در ۱۰ کشور دنیا می‌باشد، ولی این کشور در صنعت گردشگری و میزان پذیرش گردشگر خارجی به ترتیب در رده ۷۷ و ۷۰ جهان قرار دارد. این آمارها نشان می‌دهد که در حال حاضر صنعت گردشگری ایران با تمام ظرفیتش کار نمی‌کند (رسول‌زاده اقدم، ۱۳۹۵: ۶۴). در دهه‌های اخیر برنامه ریزان، با مشارکت در فرهنگ‌های محلی، فعالیت‌های خلاقانه رو پیشنهاد می‌دهند، برخی از محققان این فعالیت را گردشگری خلاق می‌نامند و از آن به‌عنوان نسل سوم گردشگری یاد می‌کنند. گردشگری خلاق به‌عنوان مردمی‌ترین شکل گردشگری، از طریق بهره‌گیری از استعدادها، منابع طبیعی، تجربه موجود در روستا و سبک زندگی و پرورش خلاقیت در جامعه میزبان، زمینه باززنده‌سازی و احیا سکونتگاه‌های روستایی را از طریق گردشگری فراهم می‌نماید (ایمانی و شادمان،۱۴۰۱: ۱۱۶).

گردشگری خلاق سفری هدایت‌شده به سمت یک تجربه اصیل و تعاملی همراه با یادگیری مشارکتی است و امکان برقراری ارتباط با مردم محلی که ایجادکننده آن فرهنگ زندگی هستند را فراهم می‌نماید (یونسکو[3]، ۲۰۲۱). گردشگری خلاق شکلی پایدارتر از گردشگری است که به بازدیدکننده این امکان را می‌دهد تا توانایی‌های بالقوه خلاق خود را از طریق مشارکت در دوره‌ها و آموختن تجاربی که مختص مقصد گردشگری مورد بازدید می‌باشد، رشد دهد (ریچاردز و ریموند[4]، ۲۰۰۰: ۱۲). ریشه‌های گردشگری خلاق احتمالاً در کشور پرتغال و در اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی ظاهر شد، درزمانی که کمیسیون اروپا پروژه یوروتکس را به‌منظور کمک به تولیدکنندگان صنایع‌دستی و برای تشخیص محصولات دست‌ساز آن‌ها از محصولات کسانی که به تولید انبوه می‌پرداختند پایه‌گذاری کرد (کمپبل[5]، ۲۰۱۰: ۳).

هدف گردشگری خلاق با کسب تجربیات خاطره‌انگیز گردشگری محقق می‌شود. گردشگری خلاق تأثیر مثبتی بر انسجام جامعه محلی دارد و بر تعامل گردشگر و میزبان مؤثر است و در نهایت منجر به قصد سفر مجدد گردشگر می‌شود (ریچاردز و مارکوس[6]، ۲۰۱۲: ۹۷). یکی از روندهای اصلی حال حاضر گردشگری جهان، گردشگری خلاق نام دارد که طی چندین سال در خیلی از کشورها مانند نیوزلند، اتریش، اسپانیا، کانادا، ایالات‌متحده و تایوان گسترش‌یافته است.

[1] - Sigalat-Signes et al
[2] - Yang and Fik
[3] - UNESCO
[4] - Richards & Raymond
[5] - Campbell
[6] - Richards and Marques

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

در گردشگری خلاق کلید موفقیت در صنعت رقابتی گردشگری تأمین نیازهای گردشگران از طریق ارائه محصول و خدمات خلاق است (هورنگ و همکاران[1]، ۲۰۱۶: ۳۳). خلاقیت با توسعه فرآورده‌ها و تجارب گردشگری، احیای مجدد فراورده‌های موجود، افزون بر ارزش مادی دارایی‌های فرهنگی و خلاقانه، ایجاد فراورده‌های جانبی از رهگذر توسعه خلاقانه، استفاده از فنون خلاقانه برای ارتقای تجارب گردشگری و افزودن نشاط و تنفس به مکان‌ها می‌تواند در صنعت گردشگری نمایان شود (ریچاردز[2]، ۲۰۱۷: ۱۲۳). مشارکت فعال، تجارب معتبر و توسعه ظرفیت خلاقانه و توسعه مهارت از ویژگی‌های مهم گردشگری خلاق‌اند (تان، کنگ و لا[3]، ۲۰۱۳: ۱۷۰).

استان خوزستان باوجود داشتن قابلیت‌های فراوان گردشگری به دلایل گوناگون نتوانسته است جایگاه مناسب در این زمینه به دست آورد. این در حالی است که استان‌های هم‌جوار که از وضعیت مطلوب‌تری در این زمینه برخوردار هستند. رسیدن این استان به جایگاه مناسب در گردشگری نیازمند توجه کلیه بخش‌های دولتی، سازمان‌های مرتبط با گردشگری و بخش خصوصی به این صنعت است. در این میان دهستان میان آب جنوبی شهرستان شوشتر در استان خوزستان واقع‌شده و به دلیل داشتن آثار تاریخی و فرهنگی، مناطق طبیعی و صنایع‌دستی متنوع، به‌عنوان یک مقصد گردشگری در این استان محسوب می‌شود. این منطقه با داشتن جاذبه‌های طبیعی گردشگری نظیر نخلستان موستوفی روستای بند قیر، تلاب عرب حسن، محل اتصال سه رود دز، گرگر و شطیط و اقامت‌های بوم گردی، جذابیت‌های زیادی برای گردشگران دارد. در افزایش جذابیت‌های گردشگری دهستان میان آب جنوبی، آثار تاریخی نیز نقش مهمی دارند. ازجمله آن می‌توان به شهر تاریخی عسکر مکرم اشاره کرد. این مناطق در فصل پاییز و زمستان زیبایی‌های طبیعی خود را نمایان می‌کنند و گردشگران را به خود جذب می‌کنند. با توجه به تنوع آثار فرهنگی و طبیعی، دهستان میان آب جنوبی مکانی مناسب برای گردشگری است که هرساله مسافران زیادی را به خود جذب می‌کند؛ اما درعین‌حال، بسیاری از جاذبه‌های گردشگری این منطقه اعم از آثار تاریخی و فرهنگی، طبیعت و مناظر زیبا به دلیل عدم سرمایه‌گذاری‌های کافی و نبود امکانات و خدمات و زیرساخت‌های گردشگری نتوانسته‌اند در توسعه مؤثر واقع شوند بنابراین توسعه گردشگری خلاق این دهستان می‌تواند توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی را برای این دهستان فراهم سازد. در این پژوهش سعی بر این است که با بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری خلاق روستایی در منطقه موردمطالعه، توسعه گردشگری خلاق بر پایه اصول توسعه پایدار صورت گیرد و درنهایت راهکارهایی برای رسیدن به توسعه پایدار ارائه خواهد شد. تا ضمن افزایش منافع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری، بتوان تأثیرات منفی را به حداقل ممکن کاهش داد و برنامه‌ریزی دقیق جهت توسعه گردشگری خلاق ایجاد شود.

پیشینه پژوهش

۱. پیشینهٔ نظری

روستا یک واحد جغرافیایی است که مرکز تجمع انسان‌ها بوده و برای مطالعه آن باید اوضاع طبیعی و اجتماعی حاکم بر آن را موردمطالعه قرار داد، زیرا پدیده‌های اجتماعی و طبیعی به‌طور چشمگیری درهم آمیخته‌اند؛ این درهم‌آمیختگی از ویژگی‌های مهم روستا و شاخص عمده‌ای برای تمیز شهر از روستاست (نوروزی، ۱۳۹۸: ۴۹). یکی از زمینه‌های توسعه روستایی، گردشگری روستایی می‌باشد که می‌تواند فرصت‌ها و امکاناتی را به‌ویژه برای اشتغال و درامد روستاییان فراهم سازد و نقش مهمی در احیا و نوسازی و باز زنده سازی نواحی روستایی ایفا نماید (نعمت‌الله‌ی، ۱۳۹۵: ۲۲۱).

گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی که به‌وسیله کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگر انجام می‌پذیرد اطلاق می‌گردد (شمس‌الدینی، ۱۳۹۸: ۹۷) همچنین شامل فعالیت‌های متنوعی می‌باشد که گردشگران در نواحی روستایی انجام می‌دهند (حافظی زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۵)، در واقع، گردشگری روستایی به شکل ساختاریافته‌ای از گردشگری اطلاق می‌شود که در آن گردشگران مدتی را در روستاها و اماکن اطراف آن اقامت گزینند (اغلب روستاهای سنتی در

[1] - Horng et al
[2] - Richards
[3] - Tan., Kung., & Luh

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

مناطق دورافتاده) و اطلاعاتی را در مورد روستاها فرهنگ بومی و روش‌های زندگی و آداب‌ورسوم مردم روستا کسب کنند این قبیل گردشگران اغلب در برخی از فعالیت‌های روستایی نیز شرکت می‌کنند. در این نوع گردشگری، روستاییان خود مالکان و مدیران تسهیلات گردشگری هستند و به این طریق مستقیماً از منافع گردشگری بهره می‌برند؛ بنابراین گردشگری روستایی رهایی از زندگی کسالت‌بار شهری برای بهره‌گیری از مواهب طبیعی و برخورداری از جاذبه‌های طبیعی (ماند جنگل‌ها، مراتع، رودخانه‌ها و...) تعریف می‌شود. از دیدگاه دیگر می‌توان گردشگری روستایی را دربرگیرنده دامنه‌ای از فعالیت‌ها و خدمات مربوط به تفریح و آرامش گردشگران دانست که به‌وسیله کشاورزان و مردم روستایی برای جذب گردشگران به مناطق خود و به‌منظور کسب درآمد صورت می‌گیرد. گردشگری روستایی به‌عنوان یکی از فعالیت‌های شناخته‌شده بین‌المللی، راه‌حل توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی در نظر گرفته‌شده است. همچنین به‌عنوان حمایت واقعی و پایدار برای حل مشکلات اجتماعی، اقتصادی در مناطق روستایی می‌تواند منبع مهم برای امرارمعاش جمعیت روستایی در نظر گرفته شود (امینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۰). در سال ۱۹۸۶ کمیسیون جوامع اروپایی، گردشگری روستایی را نه‌فقط گردشگری در مزرعه‌ها دانست، بلکه انواع فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی را در تعریف گردشگری روستایی گنجاند (صالحی فرد، ۱۳۸۹: ۹). توسعه گردشگری روستایی با متنوع سازی اقتصادی، توانایی انکارناپذیری جهت تأثیرگذاری بر معیشت پایدار روستاییان و حل مسئله فقر روستایی دارد (محمدی و همکاران،۱۳۹۷: ۱). از عوامل مهمی که در ایجاد نوسانات در توسعه گردشگری در مقاصد روستایی مؤثر است، خلاقیت می‌باشد (کریم زاده و همکاران،۱۴۰۲: ۱۲۵). خلاقیت ساختار و مهارت بسیار مهمی است که استدلال‌ها و ایده‌های موجود در حوزه‌ها و فیلدهای مختلف علمی را با تکنولوژی، مدیریت تجارت و کسب‌وکار، هنر، طراحی و سرگرمی پیوند می‌دهد (فلوریدا[1]، ۲۰۱۴: ۴). خلاقیت بهینه کیفیت‌های ویژه‌ای از ذهن، تمایلات و نگرش‌ها، شامل کنجکاوی، آزادی عمل و داشتن نگرش پژوهشی به مسائل را می‌طلبد. خلاقیت شامل انعطاف‌پذیری، توانایی ترسیم ایده‌هایی از بین رشته‌های علمی و حوزه‌های مختلف پژوهشی برای تفکر و تدابیر بیشتر بر روی حوزه‌هایی به‌ظاهر غیر مرتبط آن بر پایه تفکر چندبعدی است که خلاقیت راه‌کارها را مشخص کرده، الگوها را نمایان و کمک می‌کند تا راه‌حل‌ها جدید پیدا شود (لاندری[2]، ۲۰۱۰: ۶). دزیالک، خلاقیت را فرایند پیچیده‌ای می‌نامد که از تحول و ترکیب ابعاد مختلفی از نوآوری، ایده پردازی، مهارت افزایی، تحول فناوری، مدیریت و فرایندهای فرهنگی تأثیر می‌پذیرد (دزیالک[3]، ۲۰۱۴: ۷۰). خلاقیت به مقصد گردشگری روستایی اجازه می‌دهد تا مزایای رقابتی نسبت به‌جاهای دیگر پیدا کند. خلاقیت یک میراث ناملموس در جذب بازدیدکنندگان به مقصد گردشگری می‌باشد. این میراث ناملموس شامل سنت‌های شفاهی، هنرهای نمایشی، آیین‌ها و رویدادها، دانش و تجربیات مرتبط با طبیعت، جهان و صنایع‌دستی سنتی است که با مضامین گردشگری خلاق همبستگی بسیار دارد (کریم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۲۵).

گردشگری خلاق برای اولین بار به‌عنوان یک‌شکل بالقوه گردشگری توسط پیرس باتلر[4] (۱۹۹۳) مطرح شد. با وجود این، آنان مفهوم گردشگری خلاق را به‌طور خاص تعریف نمی‌کنند. در طول دهه ۹۰، خلاقیت در حال رشد هم در شهرها و هم مناطق روستایی بود، نمونه‌ای از این گردشگری صنایع‌دستی بود که در قالب پروژه اروتکس بین سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۹ در فنلاند، یونان و پرتغال انجام‌گرفته است. در این پروژه مشخص‌شده است که علاقه به فرهنگ بومی محلی و زندگی روزمره در حال رشد است و همچنین تمایل به مشارکت از طریق یادگیری تجارب خلاق وجود دارد. این کار به تعریف گردشگری خلاق منجر گردید (جارابکوا و همادا[5]، ۲۰۱۲: ۶). ریچارد و ریموند[6] (۲۰۰۰) برای اولین بار مفهوم گردشگری خلاق را موردبررسی قرار داده و آن را نوعی از گردشگری که به گردشگران فرصتی برای توسعه پتانسیل خلاق خود از طریق مشارکت فعال تعریف کرده‌اند و یادگیری تجارب و ویژگی‌های مقصدی که گردشگری در آن در حال انجام می‌باشد را ارائه می‌کند. گردشگری خلاق، به یک گردشگر فرصت یادگیری ویژگی‌های فرهنگی، میراث تاریخی و فرهنگی و فعالیت‌های هنری و محلی را از طریق شرکت

[1] - Florida
[2] - Landry
[3] - Dzialek
[4] - Pierce Butler
[5] - Jarábková & Hamada
[6] - Richards & Raymond

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

و تجربه عینی در این فعالیت‌ها ارائه می‌دهد (اکسیت[1]، ۲۰۱۴: ۳). از ویژگی‌های روستاهای خلاق گردشگری می‌توان موارد زیر را بیان کرد:

جدول ۱. ویژگی‌های روستاهای خلاق

نیروی انسانی	مشارکت اجتماعی مردم روستا ضمانت موفقیت طرح‌ها و ایده‌ها را فراهم می‌کند. آموزش و فرهنگ‌سازی نقش کلیدی در فعال‌سازی نیروی انسانی دارد. روستاییان با رویکردهای خلاقانه مشکلات را حل کرده و نیروی انسانی محرک تولید خلاقیت است. باید شرایطی برای پیدایش کارآفرینان آینده ایجاد شود.
فعالیت‌های اقتصادی	استفاده از ویژگی‌های مکانی، به‌خصوص ویژگی‌های انحصاری، در ایجاد ارزش اقتصادی و تجاری‌سازی ایده‌ها می‌تواند احیای اقتصادی روستا را تضمین کند. خلاقیت در ایجاد ارزش‌آفرینی و ایجاد بازار برای محصولات عامل رشد و احیای اقتصادی خواهد بود.
فضا	فضاهای روستایی اعم از طبیعی و مصنوعی، از کیفیت‌های خاص و متفاوت با فضاهای شهری برخوردارند. افراد خلاق به فضایی برای زندگی، کار، الهام‌بخشی و نمایش کارهای خود نیاز دارند.
پیوندها و ارتباطات	ارتباطات می‌تواند باعث خلاقیت شود و در ایده پردازی و عملی کردن ایده‌ها به مردم کمک کند. ارتباطات بیشتر و بهتر می‌تواند به پویایی و رشد اقتصاد نیز کمک کند.
چشم‌انداز و آوازه	چشم‌انداز خلاقانه می‌تواند نیروی انسانی روستا را به حرکت درآورده و انگیزه و شرایط لازم برای خلاقیت، ابتکار و فکر اقتصادی را به وجود آورد. اعتبار این ایده بر اساس یک چشم‌انداز خلاقانه است.
صنایع فرهنگی	عامل «هنر و فرهنگ» پایه‌ای برای صنایع فرهنگی فراهم می‌کند که در مرکز فعالیت‌های درون شهرهای خلاق قرار دارند.

(حاجی صادقی، ۱۴۰۰؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۴؛ کلامی و حسینی، ۱۳۹۶؛ راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵)

۲. پیشینهٔ تجربی

ایران از لحاظ جاذبه‌های تاریخی در رتبه ۱۰ و از لحاظ جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی در بین ۵ کشور دنیا قرار گرفته است (نعمتی، ۸:۱۳۸۴) و همچنین ازنظر تنوع صنایع‌دستی ایران جزء سه کشور برتر دنیا به‌حساب می‌آید (زنگی‌آبادی و همکاران، ۱۵:۱۳۸۵). این امر بستر مناسبی را برای توسعه صنعت گردشگری فراهم آورده است. مفهوم گردشگری خلاق برای اولین بار در سال ۱۹۹۳ میلادی به‌وسیلهٔ پریس و باتلر استفاده شد. این مفهوم به‌تدریج توسعه‌یافته و توسط تعدادی از محققان و مؤسسات گسترش‌یافته است. در ادامه به بیان مهم‌ترین پیشینه داخلی و خارجی در خصوص گردشگری خلاق می‌پردازیم:

ریچاردز (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان "خلاقیت و گردشگری" به تجزیه‌وتحلیل و توضیح رابطه در حال توسعه بین گردشگری و خلاقیت، مخصوصاً با در نظر گرفتن پیامدهای "تغییر خلاق" در گردشگری و بررسی راه‌هایی که به ارتباط در مطالعات گردشگری و تحقیقات علوم اجتماعی پرداخته‌اند، می‌پردازد. در این پژوهش، به عاملان خلاقیت در گردشگری از هر دو لحاظ تولید و مصرف، استراتژی‌های مداخلانه در حال تحول، توسعه شیوه‌های خلاق در گردشگری و افزایش گردشگری خلاق به‌عنوان یک رشته مجزا از توسعه گردشگری، می‌پردازد.

تان و همکاران (۲۰۱۳): در پژوهشی با عنوان " تجربه خلاق در گردشگری خلاق" به ارائه و بررسی یک مدل از تجربه خلاق در گردشگری خلاق از دیدگاه گردشگران می‌پردازند؛ و به این نتیجه رسید که: گردشگران می‌توانند تجربه خلاق خود را با طیف وسیعی از تجربیات گردشگری خلاق به حداکثر برسانند. علاوه بر این، شاغلین صنعت گردشگری نیز نیاز به این دارند که در مورد عناصر کلیدی که می‌توانند سطح خلاقیت درروند تجربه خلاق را افزایش دهند، نیز، بیشتر بدانند.

ریچاردز و مارکوز (۲۰۱۲)، در پژوهشی با عنوان "گردشگری خلاق" به این نتیجه رسیدند که: گردشگری خلاق اغلب به‌عنوان شکل و یا فرمتی از گردشگری فرهنگی دیده می‌شود. همچنین، بیان می‌کنند مهم است که مفهوم گردشگری خلاق را بهتر شناخت تا ارزیابی مؤثری از موقعیت نظری و اهمیت نظری آن ارائه نمود.

کاسترو (۲۰۱۳)، در پژوهشی با عنوان "فناوری جدید و گردشگری در شهر پورتو" نوعی استراتژی توسعه برای گردشگری خلاق با توجه ویژه به نقش فناوری‌های جدید پیشنهاد کرد: مدلی هفت مرحله‌ای برای توسعه گردشگری خلاق در شهر پورتو که در آن فن‌آوری‌های جدید نقش مهمی را ایفا می‌کنند ارائه شده است. شبکه نیز به‌عنوان یک ورودی مناسب از این مدل در نظر گرفته‌شده است. این مطالعه عوامل کلیدی خلاق و یا فرهنگی را جهت بهره‌مندی از فرصت‌های بالقوه آن‌ها برای توسعه

[1] - Aksit

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

پیشنهادها گردشگری خلاق تشویق می‌کند و قابل‌ذکر است که این نوع از گردشگری می‌تواند فرصتی برای بهبود کسب‌وکارهای حاصل از این عوامل باشد.

تان و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی با عنوان " طبقه‌بندی انواع گردشگران خلاق در گردشگری خلاق" به بررسی تفاوت میان گروه‌های مختلف گردشگران خلاق، عوامل تعاملی که برای هر گروه از گردشگران خلاق مهم هستند، پرداختند و به این نتیجه رسیدند که: شناخت بهتر انواع گردشگران خلاق و برداشتشان از تجربه خلاق و از طریق بررسی ترکیب تجارب به‌عنوان یک کل و نه‌فقط تجارب می‌باشند.

تانگ (۲۰۱۴)، در پژوهشی با عنوان "تمرکز بر گردشگری خلاق فرهنگی بر اساس تجزیه‌وتحلیل swot (مطالعه موردی استان هیلانگ جیانگ چین) به این نتیجه رسیدند که استان هیلانگ جیانگ چین از منابع غنی طبیعی، وفور منابع انسانی در بخش گردشگری و پایه‌های مناسب اقتصادی به‌عنوان نقاط قوت یاد می‌کنند، اما کمبود استعداد خلاق، عدم‌حمایت‌های قانونی کافی و بازاریابی نامناسب نیز نقاط ضعف می‌دانند و بابیان این موارد خلأ موجود درزمینه زیرساخت‌های لازم تا حدودی پاسخ داده شده است اما به زوایای پنهان در زمینه فرایندها و گردشگری و همچنین نحوه به سود رسیدن پاسخ داده نشده است.

لیب و لیا (۲۰۱۵)، در پژوهشی با عنوان "اولویت‌بندی و استخراج استراتژیک سیاست‌های صنعت گردشگری خلاق در کره با استفاده از مدل AHP" به این نتیجه رسیدند که حمایت از سرمایه‌گذاری شرکت‌های متوسط و کارآفرینان از اولویت‌ها و سیاست‌های بالا است. حفاظت از مالکیت معنوی و سرمایه‌گذاری در فناوری اطلاعات نیز مهم هستند. پژوهش نشان می‌دهد که روش ahp قابلیت اجرای خوبی برای تعیین اولویت‌های سیاست برای صنعت گردشگری دارد.

روس، ساکنسا، کوریورا و دیوتز (۲۰۱۷)، در پژوهشی با عنوان "گردشگری باستان‌شناسی با رویکرد خلاقانه" به این نتیجه رسیدند که بنگاه‌های گردشگری مبتکرانه می‌توانند به جذب گردشگری میراث باستانی نامشهود کمک کنند. از نظر محققین میراث باستانی نامشهود را می‌توان به‌عنوان دانش ناشی از تفسیر خود بازیگران از مکان‌های باستانی‌ای که ازنظر فیزیکی غیرقابل‌دسترس‌اند و یا نابود شده‌اند تعریف کرد. میراث باستانی غالباً با ملموس بودن برابر است و این به حذف تجربیاتی می‌شود که میراث باستانی نامشهود بتواند ارائه دهد. با پیشنهاد تجدیدنظر در چهارچوب گردشگری باستانی، آن‌ها استدلال می‌کنند که ارزش توریستی هر دو میراث باستانی ملموس و نامشهود بهتر تحقق می‌یابند و لازمه آن‌ها را استفاده از نبوغ خلاقانه می‌دانند.

روس و ساکنسا (۲۰۲۰)، در پژوهشی باهدف هم‌افزایی مشارکت در میراث باستانی با رویکرد گردشگری خلاق در شهر النتژو پرتغال به مرحله اجرا درآورد. در این پژوهش به نبوغ خلاقانه ارائه‌دهندگان گردشگری در ارائه قرائت‌های متنوع از مکان‌های باستانی‌ای که ازنظر فیزیکی گم‌شده‌اند تمرکز دارد و گردشگری خلاق در مکان‌های باستانی را بررسی می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرصت‌های نوآورانه و مشارکت در ایجاد کسب‌وکارهای جدید در سایت‌های باستانی می‌تواند منجر به تقویت جذابیت بازار گردشگری شود و یک منبع باارزش گردشگری خلاق ایجاد کند.

برندگی و نعمتی (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان " گردشگری خلاق راهی به‌سوی توسعه"به بررسی گردشگری پژوهشی پرداختند و معتقد بودند: گردشگری خلاق به گردشگران امکان می‌دهد با دست‌کاری در محیط پیرامون خود و ادراک عمقی، عاطفی و عملی، اتمسفر مقصد را با ادراک همدلانه لمس نمایند. لذا، می‌توان تعبیر گردشگری پژوهشی را برای گردشگری خلاق بکار برد. میراث ناملموس شامل سنت‌های شفایی، هنرهای نمایشی، آیین‌ها و رویدادها، دانش و تجربیات مرتبط با طبیعت، جهان و صنایع‌دستی سنتی است که با مضامین گردشگری خلاق همبستگی بسیاری دارد. با توجه به آن می‌توان یک گردشگر را به‌مثابه یک شهروند قلمداد کرد و واژه گردشگر شهروند را تعریف نمود.

احدی‌نژاد (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان "بازاریابی خلاق در جذب گردشگر " به بررسی فعالیت بازاریابی خلاق در زمینه گردشگری پرداخت و آن را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و پویاترین فعالیت‌ها در جهان مطرح می‌کند که طی چند دهه اخیر اهمیت فراوانی پیداکرده و توجه اکثر کشورهای جهان را به خود جلب کرده است.

لطفی‌زاده ده‌کردی و همکاران (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای تحت عنوان " اصفهان به‌عنوان شهر خلاق صنایع دستی با رویکرد توسعه گردشگری" به این نتیجه رسیدند که اصفهان بر اساس شاخص‌های تعریف‌شده توسط یونسکو توان مطرح شدن به‌عنوان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

یک شهر خلاق صنایع دستی را دارد. پیوستن اصفهان به شبکه شهرهای خلاق یونسکو پیامد مثبتی نظیر ارائه یک تصویر منحصر به‌فرد از شهر و متمایز کردن آن به‌عنوان یک مقصد گردشگری خلاق و رونق توأمان بازار گردشگری و صنایع دستی اصفهان دارد، حاجی‌نوروزی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان " بررسی پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های شکل‌گیری گردشگری خلاق و شهر خلاق با استفاده از تکنیک سوات در شهر تبریز" به این نتیجه دست یافتند که: این شهر دارای پتانسیل و توانمندی‌هایی در زمینه توسعه صنعت گردشگری و تحقق شهر خلاق می‌باشد. کریدور علم و فناوری و صنایع خلاق می‌توانند در جهت تحقق شهر خلاق حرکت کنند.

مختاری و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهش "سطح‌بندی مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل برنامه‌ریزی منطقه‌ای " مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان را با فاکتورهای خلاقیت و استعداد و فناوری از شاخص‌های شهر خلاق رتبه‌بندی و سطح‌بندی کردند. نتایج حاصل از مطالعات نشان می‌دهد که میزان برخورداری مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های خلاق به یک صورت نیست و اختلاف زیادی بین مناطق شهر اصفهان وجود دارد که بهترین وضعیت از لحاظ این شاخص‌ها منطقه‌های ۱،۳،۵،۶ و کمترین را منطقه‌های ۱۳ و ۱۴ داشته‌اند. به‌طور کلی، شهر اصفهان با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده، پتانسیل حرکت به سمت شهر خلاق را داراست.

یوسفی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی تحت عنوان "تحلیل نقش و جایگاه شهر خلاق در توسعه گردشگری شهری با رویکرد توسعه پایدار"به این نتیجه دست یافتند که: زمینه‌ها و بسترهای تحقق شهر خلاق در راستای توسعه گردشگری شهری در شهرهای ایران فراهم است و با وجود سابقه تاریخی، هنری، فرهنگی، ظرفیت مذهبی، جاذبه‌های فرهنگی، نمایش‌نامه‌ها، راه‌اندازی نشده است. غفاری و اعظمیان (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان "اولویت‌بندی و سرمایه‌گذاری در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان"به این نتیجه رسیدند که: روستاهای هدف گردشگری قورتان، اسفرجان، دمآب و پوده در اولویت اول قرار دارند و به ترتیب رتبه ۱-۴ را به خود اختصاص داده‌اند. اولویت دوم شامل روستاهای طرق، قهی، ابیانه، هاردنگ، هسنیجه، مشهد اردهال، سه، کلهرود، نیسیان و جاجا، خفر می‌باشد.

سپهرنیا (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان " نگرش خلاق به صنعت گردشگری در ارتقاء سرمایه فرهنگی ایران" به این نتیجه رسید که مؤلفه گردشگری در وضعیت موجود ۷۱ درصد و در وضعیت مطلوب ۴۳ درصد از تغییرات ارتقا سرمایه فرهنگی را تعیین و پیش‌بینی می‌کند؛ و مشخص می‌کنند که بین گردشگری و حفظ و صیانت از میراث فرهنگی و ارتقا سرمایه فرهنگی در ایران همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد و شاخص‌های این دو مؤلفه به‌درستی می‌تواند ارتقاء سرمایه فرهنگی در ایران را به‌ویژه در شرایط موجود پیش‌بینی کنند.

بسته نگار (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان "نماد رنگ دربرند گردشگری خلاق شهرهای ایران "به این نتیجه رسید که در تمدن و میراث ملموس و ناملموس ایرانیان از دیرباز تاکنون، رنگ‌ها حامل بار معنایی و مفهومی عمیق بوده و تنها جنبه تزئینی نداشته است؛ بنابراین در برند گردشگری شهرهای خلاق ایران، شهرهایی که در صنایع خلاق سرآمدند کاربرد یک نماد رنگین ضروری است.

سعیدی و پیوند (۱۳۹۸)، در تحقیقی تحت عنوان تحلیل مؤلفه‌های شهر خلاق در شهر اهواز (مطالعه موردی: محلات منطقه چهار شهرداری) پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد در قلمرو موردمطالعه محلات گلستان، منازل منابع طبیعی، سعدی، کوی اساتید، بهارستان، بوستان؛ معین زاده، فرهنگ شهر، کوی سیلو، منازل شهرداری، شهرک دانشگاه، مجتمع مسکونی، شهرک برق، شهرک پیام، لشکرآباد، کوی بیست‌ودو بهمن، پردیس یک، پردیس سه پردیس دو، شهرک الهایی، چنیبیه علیا، کوی مجاهد، رفش آباد و سایر محلات ترتیب برخورداری از مؤلفه‌های شهر خلاق می‌باشند.

صفایی پور و جعفری (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان تحلیل وضعیت مؤلفه‌های گردشگری خلاق در کلان‌شهر تبریز به‌عنوان پایتخت گردشگری کشورهای اسلامی پرداخته‌اند. نتایج بررسی‌ها حاکی از آن است که معیار-های زیرساخت‌های خلاقیت و طبقه خلاق به ترتیب با امتیاز ۰/۳۹۸ و ۰/۲۶۹ دارای بیشترین اهمیت در شکل‌گیری شهر خلاق دارند. بررسی وضعیت مناطق مختلف شهر ازنظر شاخص‌های شهر خلاق نیز نشان داد که هشت به دلیل تمرکز آثار تاریخی، مراکز خرید و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

تفریحی شرایط مناسب‌تری دارند. درنتیجه راهکارهای عملی در راستای استفاده از زیرساخت‌های شهری به‌منظور شکل‌گیری شهر خلاق و شناساندن تبریز به کشورهای اسلامی ارائه‌شده است.

مرادی فرد و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل ظرفیت‌های توسعه خلاق بافت‌های شهری با رویکرد گردشگری بومی و پایدار (موردمطالعه: شهر شوش) پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که تأثیرگذاری مثبت گردشگری پایدار بر روی توسعه خلاق شهری و نقش آن در بهبود شرایط و کیفیت زندگی ساکنان محلی می‌باشد. با توجه به مدل‌سازی انجام‌شده در یافته‌های تحقیق می‌توان به این امر دست‌یافت که سهم پایداری اقتصادی و پایداری کالبدی (توسعه زیرساخت و وجود امکانات) به‌عنوان ابعاد گردشگری پایدار شهری بالاتر از دو شاخص دیگر (پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی) است و به‌عنوان ساختاری که قوی‌ترین ارتباط را در بهبود و ایجاد شرایط مناسب بروز زمینه‌های خلاق مناطق مورد مطالعه دارند.

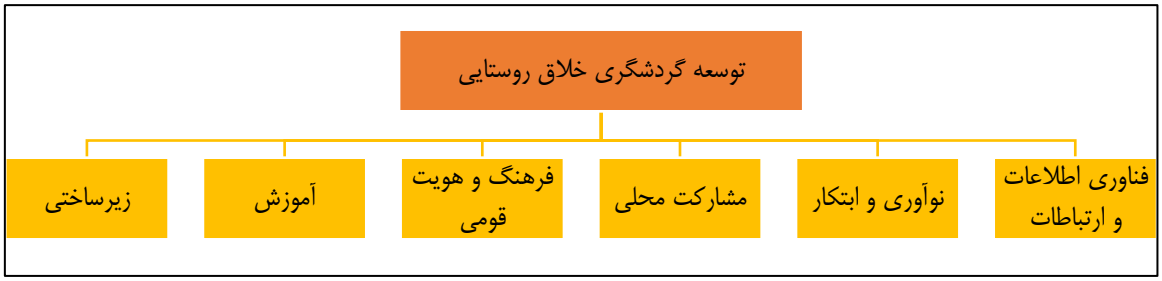

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

۱. قلمرو جغرافیایی مورد مطالعه

دهستان میان‌آب جنوبی با مساحتی حدود ۴۰۵ هکتار، از شمال به دهستان میان‌آب شمالی، از شرق به شعیبیه غرب، از غرب به شهید مدرس و از جنوب به دهستان ملاثانی ختم می‌گردد. دهستان میان آب جنوبی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ دارای جمعیتی بالغبر ۱۰۵۱۷ نفر می‌باشد (سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). وقتی‌که رود کارون به شهر شوشتر می‌رسد، به دوشاخه تقسیم می‌شود که بانام‌های "گرگَر" و "شطیط" یا همچنین به نام‌های "دانگه" و "چهاردانگه" شناخته می‌شود. این دو رود از دو طرف بخش میان دو آب جاری می‌شوند و درنهایت در روستای بندقیر که آخرین و جنوبی‌ترین روستای این دهستان واقع است، مجدداً به یکدیگر می‌پیوندند. این تلاقی نه‌تنها باعث ایجاد رود کارون بزرگ می‌شود، بلکه رودخانه دز نیز در همین مکان به این دو رود می‌پیوندد. به دلیل این تقسیم‌بندی و تلاقی منحصربه‌فرد آب‌ها در این منطقه، این منطقه به‌عنوان "میان آب" اطلاق می‌شود (سازمان گردشگری و میراث فرهنگی خوزستان،۱۴۰۲).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

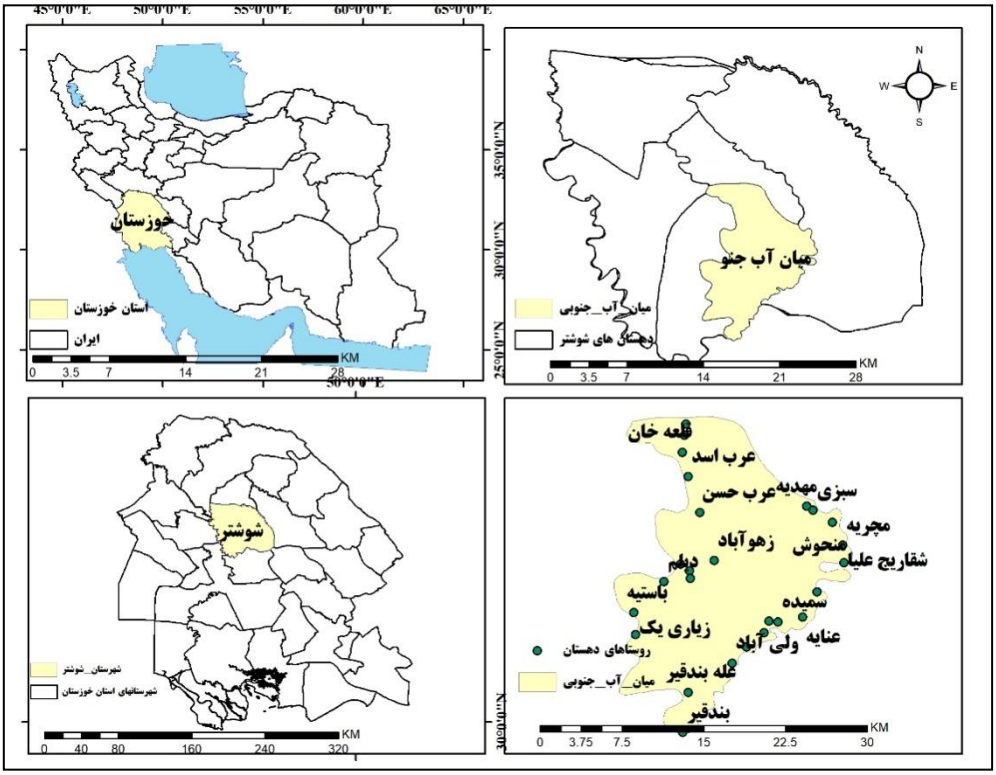

شکل ۲. موقعیت دهستان میان‌آب جنوبی در شهرستان شوشتر (سازمان گردشگری و میراث فرهنگی خوزستان،۱۴۰۲)

۲. داده‌ها و روش کار

پژوهش حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی و از لحاظ ماهیت، از نوع توصیفی- تحلیلی است. در گام اول این پژوهش با مرور و بررسی کتب و دیدگاه صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان ابتدا فهرستی از عوامل اولیه به‌عنوان متغیرهای تحقیق (در قالب شش بُعد: فناوری اطلاعات و ارتباطات، نوآوری و ابتکار، مشارکت محلی، فرهنگ و هویت قومی، آموزش و زیرساختی) شناسایی و جمع‌بندی شد (شکل ۱) و در قالب پرسشنامه تنظیم گردیدند. در پرسشنامه میزان اهمیت هرکدام از عوامل در قالب طیف لیکرت، از جامعه آماری پژوهش (ساکنان دهستان میان‌آب جنوبی (افراد بالای ۱۸ سال با تعداد ۶۳۴۵ نفر) با مورد سؤال قرار گرفت. جمعیت دهستان در فرمول کوکران جایگذاری شد، لذا با احتساب خطای ۰/۰۵ تعداد ۳۸۴ نمونه به‌دست آمد که جهت اطمینان و افزایش تعمیم‌پذیری از این حجم نمونه تعداد ۴۰۰ نفر به‌صورت تصادفی طبقه‌ای از بین جامعهٔ آماری برگزیده‌شده و پرسشنامه در بین آن‌ها توزیع داده می‌شود. درنهایت ۳۸۷ پرسشنامه بدون خطا جمع‌آوری گردید. روایی ابزار تحقیق از طریق ارزشیابی پرسشنامه توسط استاد راهنما بررسی شد. پایایی پرسشنامه نیز از طریق فرمول آزمون آلفای کرونباخ انجام‌شده است. نتیجه‌ی این بررسی نشان می‌دهد که پایایی پرسشنامه در سطح عالی قرار دارد (جدول ۲). در گام بعدی به‌منظور سنجش وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان‌آب جنوبی از آزمون تی تک نمونه‌ای در نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در اقدام بعدی در جهت تأیید عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی از تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار lisrel استفاده‌شده است.

جدول ۲. روایی و پایایی شاخص‌ها و منبع ابعاد مورد سنجش

بعد	منبع	تعداد شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
زیرساختی	(ژانگ و اکسی[1]، ۲۰۱۹: ۲۵۴۱) (صفایی‌پور و جعفری، ۱۴۰۰)	۱۰	۰/۹۱۳
آموزش	(لی و لی[2]، ۲۰۱۵: ۲)	۷	۰/۸۷۹

[1] - Zhang & Xie
[2] - Lee & Lee

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

بعد	منبع	تعداد شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
مشارکت محلی	(رس و ساکسنا[1]، ۲۰۲۰: ۱۳) (تان، کنگ و لا[2]، ۲۰۱۳: ۱۷۰)	۹	۰/۸۹۸
نوآوری و ابتکار	(لی[3]، ۲۰۲۰: ۷۷۰) (ژانگ و اکسی[4]، ۲۰۱۹: ۲۵۴۱)	۱۰	۰/۸۸۱
فناوری اطلاعات و ارتباطات	(کاستور[5]، ۲۰۱۲: ۷۱) (مارکوس و بوربا[6]، ۲۰۱۷: ۸۸)	۹	۰/۸۹۲
فرهنگ و هویت بومی	(ریچاردز و مارکوس[7]، ۲۰۱۲: ۴)	۶	۰/۸۵۷

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

یافته‌های پژوهش

در دهستان میان‌آب جنوبی، از مجموع ۳۷۸ نفری که در تکمیل پرسشنامه‌ها همکاری داشتند، ۱۶۲ نفر (۴۳ درصد) را زنان و ۲۱۶ نفر (۵۷ درصد) را مردان تشکیل می‌دهند. متغیر دیگری که در این بخش توصیف می‌شود، وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان است. نتایج بررسی و تکمیل پرسشنامه‌ها در دهستان میان‌آب جنوبی نشان می‌دهد، ۱۳۷ نفر از پاسخ‌دهندگان (۳۶/۲ درصد) را افراد با گروه سنی بین ۱۸ تا ۳۰ سال تشکیل می‌دهند. همچنین کمترین فراوانی مربوط به بازه سنی ۶۱ سال تا ۷۵ سال است که ۱/۶ درصد یعنی ۶ نفر را شامل می‌شود. بیشترین آمار نیز مربوط به گروه سنی ۳۱–۴۰ سال است که ۳۸/۴ درصد یعنی ۱۴۵ نفر می‌باشند. همچنین نتایج بررسی‌ها در دهستان میان‌آب جنوبی حاکی از آن است که ۲۱ درصد از ساکنان در شغل دولتی، ۳۳ درصد در شغل آزاد، ۶ درصد کارگر و ۴۰ درصد شغلشان در این دسته‌بندی قرار نداشته و سایر بیان‌شده است. یکی دیگر از متغیرها که می‌تواند نتایج پرسشنامه‌ها را تحت تأثیر قرار دهد و در انجام پژوهش‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است، تحصیلات پرسش‌شوندگان است. نتایج بررسی‌ها در دهستان میان‌آب جنوبی نشان می‌دهد که نزدیک به ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک لیسانس و بالاتر هستند.

جدول ۳. آمار توصیفی وضعیت پاسخ‌دهندگان

سن	۱۸–۳۰ سال	فراوانی	۱۳۷	شغل	دولتی	فراوانی	۸۱
		فراوانی نسبی	۳۶/۲			فراوانی نسبی	۲۱/۴
	بین ۳۱–۴۰ سال	فراوانی	۱۴۵		آزاد	فراوانی	۱۲۴
		فراوانی نسبی	۳۸/۴			فراوانی نسبی	۳۲/۸
	بین ۴۱–۵۰ سال	فراوانی	۶۰		کارگر	فراوانی	۲۲
		فراوانی نسبی	۱۵/۹			فراوانی نسبی	۵/۸
	بین ۵۱–۶۰ سال	فراوانی	۳۰		سایر	فراوانی	۱۵۱
		فراوانی نسبی	۷/۹			فراوانی نسبی	۳۹/۹
	۶۱–۷۵ سال	فراوانی	۶	تحصیلات	زیر دیپلم	فراوانی	۶۷
		فراوانی نسبی	۱/۶			فراوانی نسبی	۱۷/۷
جنسیت	زن	فراوانی	۱۶۲		دیپلم	فراوانی	۹۰
		فراوانی نسبی	۴۲/۹			فراوانی نسبی	۲۳/۸
					فوق‌دیپلم	فراوانی	۳۵
						فراوانی نسبی	۹/۳
	مرد	فراوانی	۲۱۶		لیسانس	فراوانی	۱۴۵
		فراوانی نسبی	۵۷/۱			فراوانی نسبی	۳۸/۴
					فوق‌لیسانس	فراوانی	۴۱
						فراوانی نسبی	۱۰/۸

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

[1] - Ross & Saxena
[2] - Tan, Kung., & Luh
[3] - Li
[4] - Zhang & Xie
[5] - Castro
[6] - Marques & Borba
[7] - Richards & Marques

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

۱. بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی

در این قسمت از پژوهش با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای اقدام به سنجش وضعیت هرکدام از شاخص‌های پژوهش می‌شود. برای این منظور ابتدا می‌بایست نرمال بودن داده‌ها رو بررسی کنیم. نرمال بودن، اساسی‌ترین پیش‌فرض تحلیل چند متغیره است. اگر این فرض برقرار نباشد، برخی آزمون‌های آماری مشخص، غیر معتبر بوده و قابل استفاده نیستند. در این تحقیق از روش‌های عددی چولگی و کشیدگی برای آزمون نرمال بودن داده‌ها استفاده شد. مقدار شاخص‌های ذکرشده مثبت یا منفی است. اگر مقدار چولگی و کشیدگی در محدوده ۲- تا ۲+ باشد، توزیع متغیر نرمال خواهد بود. نتایج تحلیل شاخص‌های مذکور در داده‌های جمع‌آوری‌شده برای دهستان میان‌آب جنوبی نشان داد که ضرایب کشیدگی و چولگی برای همه شاخص‌ها در محدوده ذکرشده قرار دارند و از توزیع نرمال تبعیت می‌کنند (نتایج مربوط به این قسمت در جداول ۴ الی ۹ بیان‌شده است). در ادامه به بررسی شاخص‌ها می‌پردازیم.

اولین شاخص موردبررسی در خصوص عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان‌آب جنوبی، شاخص‌های زیرساختی می‌باشد. امکانات زیرساختی به‌عنوان عوامل کلیدی در جذب گردشگران، ایجاد اشتغال و توسعه اقتصادی مناطق روستایی نقش مهمی دارند. مطابق با اطلاعات مندرج در جدول ۳ که از نرم‌افزار SPSS استخراج‌شده است، سطح معنی‌داری برای دو متغیر یعنی «دسترسی به اینترنت در روستا» و «توسعه مناسب زیرساخت برق، روشنایی معابر و امنیت عمومی» بالاتر از ۰/۰۵ بود؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت این دو شاخص‌ها در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند و می‌توانند به توسعه گردشگری خلاق در این منطقه کمک کنند در زمینه سایر شاخص‌ها، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود. در این شرایط باید نمرات میانگین مقایسه شوند. مقایسه نمرات میانگین نشان داد که اکثریت متغیرها نمره کمتر از حد نرمال یعنی عدد ۳ داشتند؛ بنابراین وضعیت این متغیرها کمتر از حد متوسط بوده و می‌توان گفت این متغیرها در بخش زیرساختی هیچ انطباقی با اصول توسعه گردشگری خلاق روستایی ندارند. دراین‌بین تنها متغیر توسعه مناسب زیرساخت برق، روشنایی معابر و امنیت عمومی با میانگین ۳/۱۴ بالاتر از عدد سه می‌باشند. با توجه به موارد بیان‌شده، می‌توان به این نتیجه رسید که برای توسعه گردشگری خلاق در این دهستان، نیاز به بهبود شاخص‌های زیرساختی مختلفی است. مثلاً توسعه زیرساخت‌های پذیرایی، ایجاد امکانات تفریحی و توسعه فضاهای خلاقانه پذیرایی و فرهنگی می‌تواند به جذب گردشگران، ایجاد اشتغال و توسعه اقتصادی دهستان کمک کند.

جدول ٤. بررسی وضعیت شاخص زیرساختی در دهستان میان آب جنوبی و نتایج مربوط به نرمال بودن

گویه‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی	۳۷۸	۲/۴۸۶۸	-۹/۶۱۰	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۱۳۲۳	۰/۱۵	-۰/۵۴۲
وجود اقامتگاه بوم گردی	۳۷۸	۲/۸۲۸۰	-۲/۷۱۰	۳۷۷	۰/۰۰۷	-۰/۱۷۱۹۶	-۰/۰۴۴	-۰/۸۴
وجود منازل اجاره‌ای	۳۷۸	۲/۲۳۰۲	-۱۳/۳۹۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۷۶۹۸۴	۰/۷۱۷	-۰/۱۹۴
وضعیت جاده آسفالته مناسب دسترسی به روستا	۳۷۸	۱/۹۵۷۷	-۱۶/۸۸۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۱/۰۴۲۳۳	۱/۰۸	۰/۱۹۵
دسترسی به اینترنت در روستا	۳۷۸	۲/۹۷۳۵	-۰/۴۷۱	۳۷۷	۰/۶۳۸	-۰/۰۲۶۴۶	-۰/۳۰۴	-۰/۳۱۹
توسعه مناسب زیرساخت برق، روشنایی معابر و امنیت عمومی	۳۷۸	۳/۱۴۰۲	۲/۵۲۵	۳۷۷	۰/۰۱۲	۰/۱۴۰۲۱	-۰/۲۰۵	-۰/۰۸۷
وجود مکان‌ها و فضاهای عمومی برای استراحت	۳۷۸	۲/۷۹۸۹	-۲/۷۸۹	۳۷۷	۰/۰۰۶	-۰/۲۰۱۰۶	۰/۰۷۲	-۱/۲۴
وجود رستوران و غذاخوری برای خدمات‌دهی به گردشگران	۳۷۸	۲/۴۸۱۵	-۸/۱۹۶	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۱۸۵۲	۰/۳۰۹	-۰/۹۵۶

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

گویه‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
وجود فضای خلاقانه پذیرایی از میزبان و تنوع خوراکی	۳۷۸	۲/۵۱۸۵	-۷/۶۲۴	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۸۱۴۸	۰/۳۹۴	-۰/۷۰۶
وجود فضای خلاقانه فرهنگی و هنری	۳۷۸	۲/۴۳۶۵	-۹/۴۸۵	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۳۴۹	۰/۴۹۳	-۰/۵۴۶

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

دومین شاخص موردبررسی در جهت شناخت عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی، آموزش است. تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق در روستاها با تمرکز بر امکانات آموزشی به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی، می‌تواند به درک چگونگی تأثیر این عامل برجذب گردشگران و توسعه پایدار مناطق روستایی کمک کند. مطابق با اطلاعات مندرج در جدول ۵ که از نرم‌افزار SPSS استخراج شده است، سطح معنی‌داری برای متغیر یعنی «میزان پذیریش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا» بالاتر از ۰/۰۵ بود؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت این متغیرها در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند و می‌توانند به توسعه گردشگری خلاق در این منطقه کمک کنند در زمینه سایر شاخص‌ها، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود. در این شرایط باید نمرات میانگین مقایسه شوند. مقایسه نمرات میانگین نشان داد که اکثریت شاخص‌ها نمره کمتر از حد نرمال یعنی عدد ۳ داشتند؛ بنابراین وضعیت این متغیرها کمتر از حد متوسط بوده و می‌توان گفت این شاخص‌ها در بخش آموزش هیچ انطباقی با اصول توسعه گردشگری خلاق روستایی ندارند. در این میان، تنها شاخص «میزان پذیریش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا» با میانگین ۳/۰۵ بالاتر از عدد سه می‌باشند. با توجه به نتایج، نیاز است اقداماتی برای بهبود وضعیت شاخص‌های آموزشی که انطباق ندارند، انجام شود. این اقدامات می‌توانند شامل توسعه دوره‌های آموزشی متناسب با نیازهای صنعت گردشگری، افزایش آگاهی مردم محلی از مزایای توسعه گردشگری خلاق و ایجاد برنامه‌های آموزشی و فرهنگی برای کودکان و نوجوانان محلی باشد.

جدول ۵. بررسی وضعیت شاخص آموزش در دهستان میان آب جنوبی و نتایج مربوط به نرمال بودن

گویه‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
میزان آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان	۳۷۸	۲/۵۱۰۶	-۸/۱۶۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۸۹۴۲	۰/۳۸۳	-۰/۵۷
میزان پذیریش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا	۳۷۸	۳/۰۵۵۶	۰/۹۵۵	۳۷۷	۰/۳۴۰	۰/۰۵۵۵۶	-۰/۳۲	-۰/۵۷۵
وجود دوره‌های آموزشی مهارت‌های موردنیاز در صنعت گردشگری، مانند راهنمایی گردشگری	۳۷۸	۲/۲۴۶۰	-۱۲/۰۶۹	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۷۵۳۹۷	۰/۶۷۱	-۰/۵۳۷
وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی	۳۷۸	۲/۳۸۱۰	-۹/۹۹۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۶۱۹۰۵	۰/۶۰۷	-۰/۵۱۷
ارائه برنامه‌های آموزشی و فرهنگی برای کودکان و نوجوانان محلی	۳۷۸	۲/۷۵۶۶	-۳/۸۸۴	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۳۳۹	۰/۰۸۶	-۱/۰۴۹
آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی در زمینه فعالیت‌های خلاق توسط مدیران محلی	۳۷۸	۲/۳۷۳۰	-۱۰/۵۸۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۶۲۶۹۸	۰/۵۳۳	-۰/۴۷۸
وجود راهنمایان آموزش‌دیده گردشگری و با تعامل مناسب در روستا	۳۷۸	۲/۴۶۰۳	-۸/۴۷۵	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۳۹۶۸	۰/۴۵۴	-۰/۸۱۳

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

سومین شاخص موردبررسی جهت سنجش وضعیت عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی، مشارکت محلی می‌باشد. این متغیر می‌تواند نقش مهمی در توسعه گردشگری خلاق روستایی ایفا کند. مشارکت محلی به معنای شرکت و مشارکت اهالی محلی و جوامع محلی در فرآیندهای توسعه و تصمیم‌گیری مرتبط با گردشگری است. مطابق با اطلاعات مندرج در جدول ۶ که از نرم‌افزار SPSS استخراج‌شده است، سطح معنی‌داری برای دو متغیر یعنی «مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خوداشتغالی و تولید» و «میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و...» بالاتر از ۰/۰۵ بود؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت این متغیرها در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند و می‌توانند به توسعه گردشگری خلاق در این منطقه کمک کنند درزمینه سایر متغیرها، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود. در این شرایط باید نمرات میانگین مقایسه شوند. مقایسه نمرات میانگین نشان داد که اکثریت متغیرها نمره بیشتر از حد نرمال یعنی عدد ۳ داشتند؛ بنابراین وضعیت این شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط بوده و می‌توان گفت این متغیرها در بخش مشارکت محلی انطباق نسبی با اصول توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند. دراین‌بین متغیر «میزان اتحاد و همدلی روستا در مواقع مختلف (بروز مشکل یا حادثه‌ای برای سایرین)» با میانگین ۴/۰۶ بالاترین نمره میانگین رو در بین دیگر متغیرها به خود اختصاص داده است. می‌توان نتیجه گرفت که اتحاد و همدلی جامعه محلی در مواقع دشوار و بروز مشکلات به‌عنوان یک عامل مهم در توسعه گردشگری خلاق روستایی اهمیت دارد. این موضوع ممکن است به افزایش توانایی روستا در مواجهه با چالش‌ها و توسعه فعالیت‌های گردشگری مثبتی اثر داشته باشد. به‌طورکلی، با توجه به نتایج مذکور، به نظر می‌رسد که دهستان میان آب جنوبی در مسیر توسعه گردشگری خلاق روستایی قرار دارد و تلاش‌های انجام‌شده درزمینه مشارکت محلی می‌توانند به توسعه گردشگری در این منطقه کمک کنند.

جدول ٦. بررسی وضعیت شاخص مشارکت محلی در دهستان میان آب جنوبی و نتایج مربوط به نرمال بودن

گویه‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
میزان سهیم بودن مردم روستا در امور اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی روستا	۳۷۸	۳/۳۶۵۱	۵/۸۶۸	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵۰۸	-۰/۳۸۷	-۰/۵۴۶
میزان اتحاد و همدلی روستا در مواقع مختلف (بروز مشکل یا حادثه‌ای برای سایرین)	۳۷۸	۴/۰۶۰۸	۲۱/۰۰۲	۳۷۷	۰/۰۰۰	۱/۰۶۰۸۵	-۱/۲۲	۱/۶۱۹
میزان روحیه کار جمعی در میان اهالی روستا برای شکل‌گیری روستای خلاق	۳۷۸	۳/۸۰۶۹	۱۴/۸۸۲	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۸۰۶۸۸	-۰/۷۵۵	-۰/۰۶۷
مشارکت ساکنان روستا در هنر و فعالیت‌های فرهنگی	۳۷۸	۳/۲۴۳۴	۴/۱۶۹	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۴۳۳۹	-۰/۳۰۳	-۰/۳۲۸
مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خوداشتغالی و تولید	۳۷۸	۳/۰۳۱۷	۰/۵۳۷	۳۷۷	۰/۵۹۱	۰/۰۳۱۷۵	۰/۱۷	-۰/۷۵۵
میزان مشارکت مردم محلی در حفاظت از میراث فرهنگی روستا	۳۷۸	۳/۲۸۵۷	۴/۵۱۳	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۸۵۷۱	-۰/۴۹۸	-۰/۶۷۳
میزان اعتماد اجتماعی، تعاون و همیاری اجتماعی مردم روستا	۳۷۸	۳/۶۰۵۸	۱۲/۳۲۶	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۶۰۵۸۲	-۰/۶۰۷	۰/۴۶۵
میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و...	۳۷۸	۳/۰۳۷۰	۰/۶۱۰	۳۷۷	۰/۵۴۲	۰/۰۳۷۰۴	-۰/۱۱۱	-۰/۶۵۵
میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی	۳۷۸	۳/۲۸۰۴	۴/۹۵۶	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۸۰۴۲	-۰/۴۴۱	-۰/۲۴۳

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

چهارمین شاخص در خصوص توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی، نوآوری و ابتکار می‌باشد. نوآوری و ابتکار می‌تواند منجر به شناسایی و توسعه فرصت‌های جدید در حوزه گردشگری خلاق در دهستان میان‌آب جنوبی شود. می‌تواند افراد محلی را به مشارکت در توسعه گردشگری خودشان ترغیب کند. ممکن است شامل تشکیل گروه‌ها و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

انجمن‌های محلی، برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی در زمینه گردشگری و کسب‌وکارهای مرتبط با آن باشد. مطابق با اطلاعات مندرج در جدول ۷ که از نرم‌افزار SPSS استخراج‌شده است، سطح معنی‌داری برای سه متغیر یعنی «برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برای تقویت ایده‌های خلاق»، «میزان شناسایی استعدادها و افراد نوآور در جامعه محلی» و «میزان ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید» کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت اکثریت شاخص‌ها به‌غیراز این سه شاخص در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند؛ اما برای تفسیر نتایج دقیق‌تر، می‌توان نمرات میانگین شاخص‌ها را مقایسه کرد.

جدول ۷. بررسی وضعیت شاخص نوآوری و ابتکار در دهستان میان آب جنوبی و نتایج مربوط به نرمال بودن

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
توانایی به‌کارگیری راه‌حل‌های ابتکاری وجدید برای حل مشکلات روستا	۳۷۸	۲/۹۸۱۵	-۰/۴۰۸	۳۷۷	۰/۶۸۳	-۰/۰۱۸۵۲	-۰/۲۲۱	۰/۴۶
برگزاری فستیوال‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر در روستا	۳۷۸	۲/۸۷۳۰	-۲/۰۱۹	۳۷۷	۰/۰۴۴	-۰/۱۲۶۹۸	-۰/۰۰۹	-۰/۹۴۷
برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برای تقویت ایده‌های خلاق	۳۷۸	۲/۵۸۲۰	-۷/۱۸۷	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۱۷۹۹	۰/۴۴۳	-۰/۳۱۲
میزان شناسایی استعدادها و افراد نوآور در جامعه محلی	۳۷۸	۲/۶۶۴۰	-۶/۰۳۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۵۹۸	۰/۱۳۳	-۰/۵۰۷
توانایی رونمایی از مکان‌ها و فضاهای روستایی	۳۷۸	۲/۸۷۵۷	-۲/۰۳۳	۳۷۷	۰/۰۴۳	-۰/۱۲۴۳۴	۰/۱۰۹	-۰/۷۶۶
استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی برای فروش محصولات روستایی	۳۷۸	۲/۸۷۳۰	-۲/۳۴۵	۳۷۷	۰/۰۲۰	-۰/۱۲۶۹۸	۰/۰۵	-۰/۱۸۵
میزان پذیرش خلاقیت توسط ساکنان محلی روستا و استقبال از آن	۳۷۸	۳/۰۷۶۷	۱/۴۵۰	۳۷۷	۰/۱۴۸	۰/۰۷۶۷۲	-۰/۳۷۵	-۰/۳۸۹
میزان جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران	۳۷۸	۲/۸۹۱۵	-۱/۷۵۸	۳۷۷	۰/۰۸۰	-۰/۱۰۸۴۷	۰/۱۵۵	-۰/۶۵
استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا	۳۷۸	۳/۱۳۲۳	۲/۲۳۹	۳۷۷	۰/۰۲۶	۰/۱۳۲۲۸	-۰/۱۹۸	-۰/۶۳۵
میزان ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید	۳۷۸	۳/۳۴۶۶	۶/۹۹۷	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۳۴۶۵۶	۰/۰۸۳	-۰/۶۰۷

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

مقایسه نمرات میانگین نشان داد که از بین ده متغیر موردبررسی تنها سه متغیر نمره بیشتر از حد نرمال یعنی عدد سه داشتند. این سه شاخص عبارت‌اند از: «میزان پذیرش خلاقیت توسط ساکنان محلی روستا و استقبال» از آن با نمره میانگین ۳/۰۷، این نشان‌دهنده این است که ساکنان محلی در دهستان میان‌آب جنوبی به خلاقیت و ایده‌های جدید در حوزه گردشگری خلاق توجه می‌کنند و آمادگی دارند تا این ایده‌ها را پذیرفته و پشتیبانی کنند. این موضوع می‌تواند به توسعه پایدارتر و موفق‌تر گردشگری در روستا کمک کند.

استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا» با نمره میانگین ۳/۱۳، این نشان می‌دهد که ساکنان روستا به نوآوری و اختراع در زمینه‌های مختلف علاقه دارند و آماده‌اند تا به ایده‌های جدید در حوزه گردشگری خلاق پرداخته و آن‌ها را عملی کنند. این ممکن است به ایجاد تجربه‌های منحصربه‌فرد برای گردشگران کمک کند. «میزان ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید» با نمره میانگین ۳/۳۴، ورود ساکنان روستا به فعالیت‌های جدید می‌تواند به تنوع‌بخشی به گردشگری در دهستان میان‌آب جنوبی کمک کند. این موضوع نشان‌دهنده تعهد و تمایل مردم محلی به شرکت در توسعه گردشگری و ایجاد فرصت‌های جدید است.

پنجمین شاخص در توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی، شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌باشد. استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کلیدی در ارتقاء تجربه گردشگران، مدیریت مقاصد گردشگری و بهبود خدمات گردشگری عمل کند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

جدول ۸. بررسی وضعیت شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات در دهستان و نتایج مربوط به نرمال بودن

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	چولگی	کشیدگی
تبلیغات برای جذب ایده‌های خلاقانه مرتبط با روستا از طریق فضای مجازی و رسانه‌ها	۳۷۸	۲/۸۳۳۳	-۲/۸۱۸	۳۷۷	۰/۰۰۵	-۰/۱۶۶۶۷	-۰/۲۸۳۰	-۰/۰۵۰۴
استفاده از روش‌های جدید در ارائه توانمندی‌های روستاییان	۳۷۸	۲/۷۸۸۴	-۳/۷۱۳	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۱۱۶۴	-۰/۳۲۳۷	۰-/۰۹۹۶
توجه به تبلیغات جاذبه‌های خلاقیت روستای با تولید فیلم و سریال	۳۷۸	۲/۷۶۹۸	-۳/۵۷۴	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۳۰۱۶	-۰/۳۵۶۸	۰-/۱۰۳۵
در محور قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین خلاقانه	۳۷۸	۲/۵۸۹۹	-۶/۴۳۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۱۰۰۵	-۰/۵۳۵۴	-۰/۲۸۴۷
حمایت مردم روستا و مسئولان محلی از طرح‌های کارآفرینی	۳۷۸	۳/۲۰۹۰	۳/۷۲۵	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۰۸۹۹	۰/۰۹۸۷	۰/۳۱۹۳
استفاده از فرایند ارتباطات در موقعیتی خاص برای اعمال‌نفوذ در میان افراد	۳۷۸	۲/۹۶۵۶	-۰/۶۰۲	۳۷۷	۰/۵۴۷	-۰/۰۳۴۳۹	-۰/۱۴۶۷	۰/۰۷۷۹
استفاده از تکنولوژی‌های مختلف برای ارتباط با گردشگران	۳۷۸	۲/۷۶۴۶	-۴/۱۰۸	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۳۵۴۵	-۰/۳۴۸۱	-۰/۱۲۲۸
استفاده از فناوری برای ارائه خدماتی مانند رزرواسیون، راهنمایی مسیر، خدمات آنلاین و ...	۳۷۸	۲/۴۴۹۷	-۹/۳۳۱	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۵۰۲۶	-۰/۶۶۶۲	-۰/۴۳۴۳
وجود مکانیزم‌هایی برای دریافت بازخورد گردشگران	۳۷۸	۲/۴۳۹۲	-۸/۶۳۵	۳۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۰۸۵	-۰/۶۸۸۵	-۰/۴۳۳۱

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

مطابق با اطلاعات مندرج در جدول (۸)، که از نرم‌افزار SPSS استخراج‌شده است، سطح معنی‌داری تنها برای یک متغیر یعنی «استفاده از فرایند ارتباطات در موقعیتی خاص برای اعمال‌نفوذ در میان افراد» بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت این شاخص در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند. در زمینه سایر متغیرها، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود. در این شرایط باید نمرات میانگین مقایسه شوند. مقایسه نمرات میانگین نشان داد که از بین نه متغیر موردبررسی در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات تنها متغیر «حمایت مردم روستا و مسئولان محلی از طرح‌های کارآفرینی» با نمره میانگین ۳/۲ بیشتر عدد نرمال یعنی سه داشتند. این نتیجه نشان می‌دهد که در این دهستان، مردم محلی و مسئولان از طرح‌های کارآفرینی و ابتکاری در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات حمایت می‌کنند. این حمایت و پشتیبانی از طرح‌های کارآفرینی می‌تواند به رشد فعالیت‌های مرتبط با گردشگری خلاق در دهستان کمک کند. با توجه به این نتیجه، می‌توان برنامه‌هایی را برای توسعه و پیشرفت در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در این منطقه ایجاد کرد و از حمایت مردم محلی و مسئولان محلی بهره برد.

آخرین شاخص در توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی، متغیر فرهنگ و هویت بومی می‌باشد. فرهنگ و هویت بومی ارتباط مستقیم باتجربه گردشگران، ارزش‌ها و میراث محلی و تجارت و فرصت‌های محلی دارد. برای مثال حفظ و ترویج میراث‌های فرهنگی محلی می‌تواند به گردشگران ارائه تجربه‌های منحصربه‌فردی که به فهم بهتر تاریخ و فرهنگ منطقه منجر می‌شود. یا فرهنگ و هویت بومی معمولاً با هنر و صنایع‌دستی منطقه مرتبط است. ترویج و بازاریابی این محصولات می‌تواند به افزایش درآمد محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب کمک کند. همچنین برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی می‌تواند به

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

جذب گردشگران و ارتقاء فرهنگ و هویت بومی منطقه کمک کند. این رویدادها به‌عنوان فرصت‌هایی برای نمایش فرهنگ و هنر محلی عمل می‌کنند. مطابق با اطلاعات مندرج در جدول (۸)،که از نرم‌افزار SPSS استخراج‌شده است، سطح معنی‌داری برای سه متغیر یعنی «افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا»، «معماری ساختمان‌ها با اصالت و در راستای حفظ هویت محلی» و «وجود برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی برای ارتقاء هویت بومی در گردشگری» بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت این متغیر در حد متوسط بوده و انطباق نسبی با شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند. در زمینه سایر شاخص‌ها، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود. در این شرایط باید نمرات میانگین مقایسه شوند. مقایسه نمرات میانگین نشان داد که از بین شش متغیر موردبررسی در زمینه فرهنگ و هویت بومی سه متغیر «میزان تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته» با نمره میانگین ۳/۶۷، «سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا» با نمره میانگین ۳/۲۶ و «وجود برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی برای ارتقاء هویت بومی در گردشگری» با نمره میانگین ۳/۰۸، بیشتر عدد نرمال یعنی سه داشتند. این نتایج نشان می‌دهند که جامعه محلی و مسئولان محلی اهمیت زیادی به حفظ و تقویت هویت فرهنگی و هویت بومی در زمینه گردشگری می‌دهند. این موضوع می‌تواند به تجربه گردشگران افزوده شود و به توسعه گردشگری خلاق و پایدار در منطقه کمک کند. همچنین، وجود برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی برای ارتقاء هویت بومی نیز نشان می‌دهد که تدابیری در جهت حفظ و ترویج ارزش‌ها و اصالت فرهنگی محلی انجام می‌شود.

جدول ۹. بررسی وضعیت شاخص فرهنگ و هویت بومی در دهستان و نتایج مربوط به نرمال بودن

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری	Mean Difference	Lower	Upper
میزان تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته	۳۷۸	۳/۶۷۹۹	۱۱/۳۱۸	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۶۷۹۸۹	۰/۷۱۱-	۰/۰۸۵-
سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا	۳۷۸	۳/۲۶۱۹	۴/۴۸۰	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۶۱۹۰	۰/۱۳۵-	۰/۵۳۶-
افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا	۳۷۸	۲/۹۱۸	۱/۳۲۷-	۳۷۷	۰/۱۸۵	۰/۰۸۲۰-	۰/۰۲	۰/۶۸۱-
معماری ساختمان‌ها با اصالت و در راستای حفظ هویت محلی	۳۷۸	۲/۸۶۷۷	۲/۳۱۵-	۳۷۷	۰/۰۲۱	۰/۱۳۲۲۸-	۰/۲۰۵	۰/۵۴۳-
وجود برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی برای ارتقاء هویت بومی در گردشگری	۳۷۸	۳/۰۸۲۰	۱/۳۴۲	۳۷۷	۰/۱۸۱	۰/۰۸۲۰۱	۰/۰۹۲-	۰/۷۳۲-
وجود برنامه‌ها برای آموزش و تعلیم آداب‌ورسوم به گردشگران	۳۷۸	۲/۷۶۱۹	۳/۹۰۹-	۳۷۷	۰/۰۰۰	۰/۲۳۸۱۰-	۰/۳۳۵	۰/۶۶۶-

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

۲. بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق

برای اطمینان از عوامل مؤثر در توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده‌شده است. این مدل، مدلی است مبتنی بر اطلاعات پیش تجربی درباره ساختار داده‌ها که می‌تواند به شکل یک تئوری، یک طرح طبقه‌بندی کننده معین برای گویه‌ها در انطباق با ویژگی‌های عینی شکل و محتوای شرایط معلوم تجربی و یا دانش حاصل از مطالعات قبلی درباره داده‌های وسیع باشد. روش‌های تأییدی تعیین می‌کنند که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین هماهنگ هستند یا نه (صادقی شاهدانی و خوشخوی، ۱۳۹۶). در روند این بررسی قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل‌مشاهده، به‌وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد، رابطه ضعیف بوده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل‌قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد، خیلی مطلوب است. در تحلیل عاملی، متغیرهایی که یک متغیر پنهان (عامل) را می‌سنجند، باید با آن عامل، بار عاملی بالا و با سایر عامل‌ها، بار عاملی پایین داشته باشند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

جدول ۱۰. متغیرهای آشکار بر اساس بارهای عاملی مدل استانداردشده

پنهان		متغیر آشکار/ مشاهده‌شده	بار عاملی		پنهان	متغیر آشکار/ مشاهده‌شده	بار عاملی
زیرساختی (INFRASTRUCTURE)	S1/8	وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی	۰/۸۸		مشارکت محلی (PARTICIPATION)	میزان سهیم بودن مردم روستا در امور اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی روستا	۰/۶۷
	S8.2	وجود اقامتگاه بوم گردی	۰/۵۲	S10.2		میزان اتحاد و همدلی روستا در مواقع مختلف (بروز مشکل یا حادثه‌ای برای سایرین)	۰/۷
	S8.3	وجود منازل اجاره‌ای	۰/۸۴	S10.3		میزان روحیه کار جمعی در میان اهالی روستا برای شکل‌گیری روستای خلاق	۰/۵۸
	S8.4	وضعیت جاده آسفالته مناسب دسترسی به روستا	۰/۷	S10.4		مشارکت ساکنان روستا در هنر و فعالیت‌های فرهنگی	۰/۷۲
	S8.5	دسترسی به اینترنت در روستا	۰/۶	S10.5		مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خوداشتغالی و تولید	۰/۵۴
	S8.6	توسعه مناسب زیرساخت برق، روشنایی معابر و امنیت عمومی	۰/۵۷	S10.6		میزان مشارکت مردم محلی در حفاظت از میراث فرهنگی روستا	۰/۷
	S8.7	وجود مکان‌ها و فضاهای عمومی برای استراحت	۰/۷۷	S10.7		میزان اعتماد اجتماعی، تعاون و همیاری اجتماعی مردم روستا	۰/۷۲
	S8.8	وجود رستوران و غذاخوری برای خدمات‌دهی به گردشگران	۰/۷۵	S10.8		میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و...	۰/۸۴
	S8.9	وجود فضای خلاقانه پذیرایی از میزبان و تنوع خوراکی	۰/۷۸	S10.9		میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی	۰/۸۷
	S8.10	وجود فضای خلاقانه فرهنگی و هنری	۰/۷۳	S11.1	نوآوری و ابتکار (INNOVATION)	توانایی به‌کارگیری راه‌حل‌های ابتکاری وجدید برای حل مشکلات روستا	۰/۴۶
آموزش (EDUCATION)	S9.1	میزان آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان	۰/۷۵	S11.2		برگزاری فستیوال‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر در روستا	۰/۶
	S9.2	میزان پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا	۰/۵۴	S11.3		برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برای تقویت ایده‌های خلاق	۰/۶۳
	S9.3	وجود دوره‌های آموزشی مهارت‌های موردنیاز در صنعت گردشگری	۰/۷۴	S11.4		میزان شناسایی استعدادها و افراد نوآور در جامعه محلی	۰/۶۷
	S9.4	وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی	۰/۸۶	S11.5		توانایی رونمایی از مکان‌ها و فضاهای روستایی	۰/۷۸
	S9.5	ارائه برنامه‌های آموزشی و فرهنگی برای کودکان و نوجوانان محلی	۰/۵۷	S11.6		استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی برای فروش محصولات روستایی	۰/۶
	S9.6	آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی در زمینه فعالیت‌های خلاق توسط مدیران محلی	۰/۷۵	S11.7		میزان پذیرش خلاقیت توسط ساکنان محلی روستا و استقبال از آن	۰/۷۲
	S9.7	وجود راهنمایان آموزش‌دیده گردشگری و با تعامل مناسب در روستا	۰/۸۳	S11.8		میزان جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران	۰/۷۵
فناوری اطلاعات و ارتباطات (IT)	S12.1	تبلیغات برای جذب ایده‌های خلاقانه مرتبط با روستا از طریق فضای مجازی و رسانه‌ها	۰/۶۷	S11.9		استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا	۰/۷۱
	S12.2	استفاده از روش‌های جدید در ارائه توانمندی‌های روستاییان	۰/۷۸	S11.10		میزان ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید	۰/۶۱
	S12.3	توجه به تبلیغات جاذبه‌های خلاقیت روستای با تولید فیلم و سریال	۰/۷	S13.1	بومی	میزان تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته	۰/۵۲
	S12.4	در محور قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین خلاقانه	۰/۷۸	S13.2		سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا	۰/۸

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

پنهان		بار عاملی	متغیر آشکار/ مشاهده‌شده		پنهان	بار عاملی
	S12.5	۰/۶	حمایت مردم روستا و مسئولان محلی از طرح‌های کارآفرینی	S13.3		۰/۷۹
	S12.6	۰/۶۶	استفاده از فرایند ارتباطات در موقعیتی خاص برای اعمال‌نفوذ در میان افراد	S13.4		۰/۷۴
	S12.7	۰/۷۴	استفاده از تکنولوژی‌های مختلف برای ارتباط با گردشگران	S13.5		۰/۶۹
	S12.8	۰/۶۶	استفاده از فناوری برای ارائه خدماتی مانند رزرواسیون، راهنمایی مسیر، خدمات آنلاین	S13.6		۰/۷۱
	S12.9	۰/۶۸	وجود مکانیزم‌هایی برای دریافت بازخورد گردشگران			

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

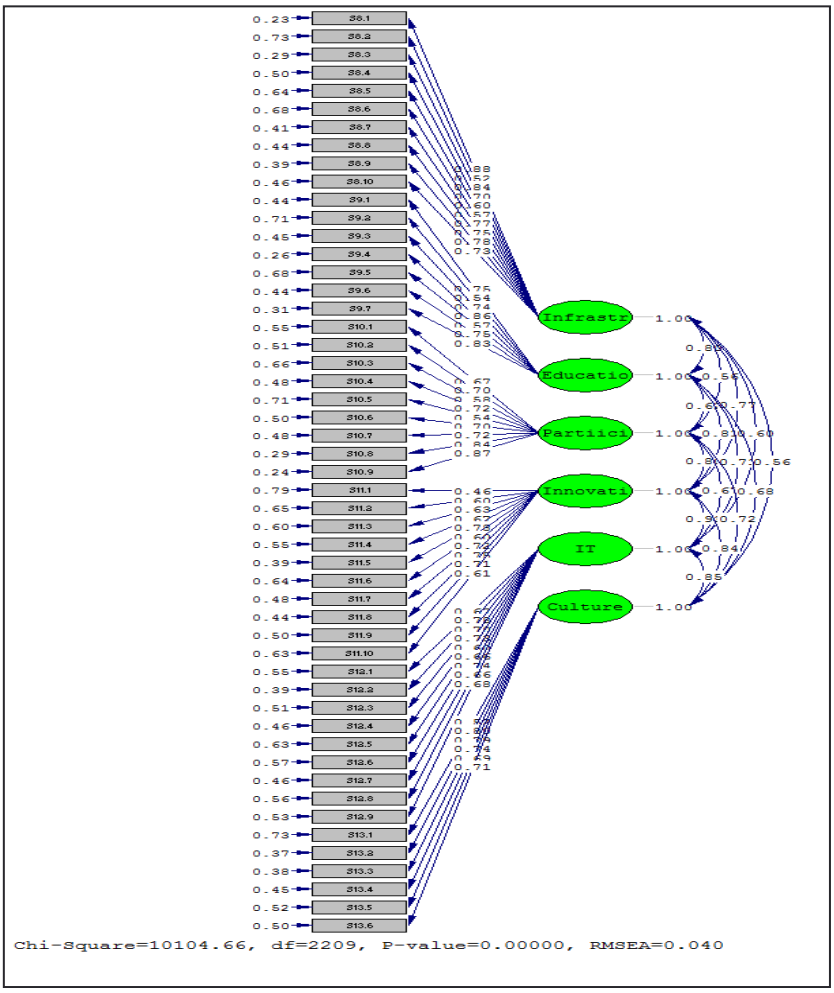

شکل ۳. نمودار متغیرهای آشکار بر اساس بارهای عاملی مدل استانداردشده

در نرم‌افزار لیزرل بار عاملی از طریق گزینه Standardized solution از لیست Stimates محاسبه می‌شود. در شکل (۳)، داده‌های مندرج در پیکان اتصال متغیر پنهان به متغیر مشاهده، همان بارهای عاملی استاندارد هستند. برای نمونه بار عاملی نخستین متغیر مشاهده‌شده برای مؤلفه زیرساختی (S1) ۰/۸۸ و خطای این محاسبه نیز برابر ۰/۲۳ است. همان‌طور که بیان شد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

هرچه بار عاملی بزرگ‌تر و به یک نزدیک‌تر باشد، متغیر مشاهده‌شده بهتر می‌تواند متغیر مستقل را تبیین نماید. با توجه به نتیجه شاخص RMSEA (۰/۰۴۰)[۱]؛ و شاخص خی‌دو بهنجار (۴/۵۷) که از تقسیم Chi-Square بر df به دست می‌آید و در محدوده (۵-۱) است، مدل مربوطه از برازش مطلوبی برخوردار است و بنابراین، بارهای عاملی آن در این حالت قابل استناد است. جدول (۹)، متغیرهای آشکار بر اساس بارهای عاملی مدل استانداردشده را نشان می‌دهد. با توجه به بارهای عاملی مستخرج در مدل استانداردشده از نرم‌افزار LISREL معلوم می‌شود که هر ۵۱ گویه و شاخص توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی (با شدت اثر متفاوت) در توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی مؤثر بوده و اثر آن‌ها به‌طور قطعی تأیید می‌شود. در این میان، ۱۲ شاخص در وضعیت قابل‌قبول و ۳۶ شاخص در وضعیت مطلوب قرار دارند. همان‌طور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود. در بخش زیرساختی، وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی با بار عاملی ۰/۸۸ بیشترین ارتباط و تأثیرگذاری را دارد، یعنی دارای ارتباط ۸۸ درصدی می‌باشد. در مرتبه بعدی در بخش مشارکت محلی، میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی، با بار عاملی ۰/۸۷ قرار دارد. در مرتبه سوم نیز شاخص وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی با بار عاملی ۰/۸۶ به‌عنوان اولویت سوم تأثیرگذاری قرارگرفته است.

بحث

گردشگری خلاق روستایی یک فرصت منحصربه‌فرد برای ارتباط با طبیعت، فرهنگ و جوامع محلی فراهم می‌کند. این تجربه‌ها باعث افزایش آگاهی فرهنگی و محیطی گردشگران می‌شوند و به خودمختاری مناطق روستایی کمک می‌کنند. به عبارتی می‌توان این‌گونه بیان داشت، گردشگری خلاق روستایی نه‌تنها به توسعه اقتصادی مناطق روستایی کمک می‌کند بلکه تجربه‌های فراموش‌نشدنی برای گردشگران ایجاد می‌کند و به حفاظت از طبیعت و فرهنگ مناطق محلی نیز کمک می‌کند. این نوع از گردشگری نه‌تنها به گذشته و فرهنگ مناطق روستایی احترام می‌گذارد بلکه به آن‌ها فرصتی برای نوآوری و توسعه فرهنگی و اقتصادی می‌دهد. ازاین‌رو هدف اصلی این پژوهش، بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی شهرستان شوشتر است. برای این منظور با مطالعه مبانی نظری، اقدام به طراحی پرسشنامه‌ای با ابعاد مختلف (زیرساختی، آموزش، مشارکت محلی، نوآوری و ابتکار، فناوری اطلاعات و ارتباطات و فرهنگ و هویت بومی) شد. در گام بعدی با استفاده روش تصادفی طبقه‌ای و با توجه به حجم نمونه‌ی موردنظر در میان این ساکنین توزیع شد. در این پژوهش برای تعیین پایایی سؤال‌های پرسشنامه از تکنیک آلفای کرونباخ استفاده گردید. نتیجه‌ی این بررسی نشان می‌دهد که پایایی پرسشنامه برابر ۰/۹۶۹ و در سطح عالی می‌باشد.

به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌های گردآوری‌شده در این پژوهش از روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین، جداول فراوانی، درصد فراوانی و نمودارها در محیط نرم‌افزار SPSS و EXCEL بهره گرفته شد. در گام بعدی به‌منظور سنجش وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی از آزمون تی تک نمونه‌ای در نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در اقدام بعدی در جهت تأیید عوامل مؤثر توسعه گردشگری خلاق روستایی از تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار lisrel استفاده شد.

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های زیرساختی مانند دسترسی به اینترنت در روستا و توسعه زیرساخت‌های برق، روشنایی معابر و امنیت عمومی انطباق نسبی با توسعه گردشگری خلاق روستایی دارند و می‌توانند به توسعه گردشگری خلاق در منطقه کمک کنند. به‌علاوه، نتایج میانگین نشان می‌دهند که اکثریت شاخص‌های دیگر در بخش زیرساختی نمره کمتری از حد نرمال (عدد ۳) داشته‌اند و وضعیت آن‌ها کمتر از حد متوسط است. این نکته نشان می‌دهد که نیاز به بهبود و توسعه زیرساخت‌های مختلفی در منطقه وجود دارد.

نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج تحقیق صفایی‌پور و جعفری (۱۴۰۰)، که در پژوهشی به بررسی نقش مهاجرت‌های

---

[۱]- بر اساس دیدگاه مک کالوم، براون و شوگاوارا (۱۹۹۶) اگر مقدار این شاخص کوچک‌تر از ۰/۱ باشد برازندگی مدل بسیار عالی است؛ اگر بین ۰/۱ و ۰/۵ باشد، برازندگی مدل خوب و اگر بین ۰/۵ و ۰/۸ باشد برازندگی مدل متوسط است؛ اما بیشتر پژوهشگران از این قاعده استفاده می‌کنند که اگر شاخص RMSEA کوچک‌تر از ۰/۱ باشد، برازندگی مدل خوب و اگر بزرگ‌تر از این مقدار باشد، مدل ضعیف تلقی می‌شود (صادقی شاهدانی و خوشخوی، ۱۳۹۶: ۱۶۳).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

روستایی در اسکان غیررسمی متروپل اهواز پرداخته‌اند، همسو بوده که نتایج نشان می‌دهد که در بخش زیرساختی، وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی بیشترین ارتباط و تأثیرگذاری را دارد. همچنین با نتایج مرادی فر و همکاران (۱۴۰۲)، همسو بوده که نتایج نشان می‌دهد که سهم پایداری اقتصادی و پایداری کالبدی (توسعه زیرساخت و وجود امکانات) به‌عنوان ابعاد گردشگری پایدار شهری بالاتر از دو شاخص دیگر (پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی) است. از طرفی با نتایج سپهرنیا (۱۳۹۴)، که در تحقیقی به بررسی نگرش خلاق به صنعت گردشگری در ارتقاء سرمایه فرهنگی ایران پرداخته‌اند، همسو نبوده، نتایج نشان می‌دهد که مؤلفه گردشگری در وضعیت موجود ۷۱ درصد و در وضعیت مطلوب ۴۳ درصد از تغییرات ارتقا سرمایه فرهنگی را تعیین و پیش‌بینی می‌کند؛ و مشخص می‌کنند که بین گردشگری و حفظ و صیانت از میراث فرهنگی و ارتقا سرمایه فرهنگی در ایران همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد و شاخص‌های این دو مؤلفه به‌درستی می‌تواند ارتقاء سرمایه فرهنگی در ایران را به‌ویژه در شرایط موجود پیش‌بینی کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در خصوص نقش آموزش در توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی، می‌توان نتیجه گرفت که شاخص میزان پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا انطباق نسبی با توسعه گردشگری خلاق روستایی دارد و می‌تواند به توسعه گردشگری خلاق در منطقه کمک کند. این نشان می‌دهد که آموزش و آگاهی مردم محلی از اهمیت گردشگری خلاق می‌تواند نقش مهمی در موفقیت این صنعت داشته باشد. به‌علاوه، نتایج نشان می‌دهند که اکثریت شاخص‌های دیگر در بخش آموزش نمره کمتری از حد نرمال (عدد ۳) داشته‌اند و وضعیت آن‌ها کمتر از حد متوسط است. این نکته نشان می‌دهد که نیاز به اقداماتی برای بهبود وضعیت شاخص‌های آموزشی در این منطقه وجود دارد.

در خصوص مشارکت محلی در توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی نتایج نشان می‌دهد که این عامل می‌تواند نقش مهمی در توسعه این صنعت داشته باشد و انطباق نسبی با اصول توسعه گردشگری خلاق را دارد. با توجه به نتایج، اتحاد و همدلی در جامعه محلی به‌عنوان یک عامل مهم در توسعه گردشگری خلاق روستایی مطرح‌شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد همکاری و تعامل اهالی محلی در مواجهه با چالش‌ها و مسائل مختلف می‌تواند به توسعه گردشگری خلاق کمک کند. اتحاد جامعه محلی در مواقع دشوار می‌تواند به‌عنوان یک منبع انگیزشی برای توسعه گردشگری مورداستفاده قرار گیرد. به‌علاوه، می‌توان از نتایج به‌دست‌آمده نتیجه گرفت که سایر شاخص‌های مشارکت محلی نیز بالاتر از حد نرمال بوده و انطباق نسبی با اصول توسعه گردشگری خلاق را دارند. این نشان می‌دهد که جامعه محلی در توسعه گردشگری خلاق روستایی مشارکت فعالی دارد و آماده به همکاری برای توسعه این صنعت است.

در خصوص شاخص نوآوری و ابتکار در توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان‌آب جنوبی نتایج نشان می‌دهند که ساکنان محلی از ایده‌ها و نوآوری‌ها در زمینه گردشگری خلاق استقبال می‌کنند و توانایی در اجرای این ایده‌ها را دارند. این موضوع می‌تواند به توسعه گردشگری خلاق در منطقه کمک کند و از جذابیت‌های مختلف برای گردشگران ایجاد کند. از نتایج مقایسه نمرات میانگین نیز مشخص می‌شود که سه شاخص مرتبط با نوآوری و ابتکار در بالاترین سطح نمره میانگین را داشته‌اند و از حد نرمال (عدد ۳) بیشتر هستند. این سه شاخص شامل پذیرش خلاقیت توسط ساکنان محلی، استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا و ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید هستند. این نتایج نشان می‌دهند که برای توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی، می‌توان به نوآوری و ابتکار جامعه محلی و ایجاد شرایطی که افراد بتوانند ایده‌های جدید را پیاده‌سازی کنند، توجه داشت.

در خصوص شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان آب جنوبی نتایج نشان می‌دهند که حمایت مردم محلی و مسئولان محلی از طرح‌های کارآفرینی در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات بالاتر از حد نرمال (عدد ۳) است. این نتیجه نشان می‌دهد که جامعه محلی و مسئولان در دهستان میان‌آب جنوبی به استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای توسعه گردشگری خلاق علاقه دارند و آماده به حمایت از طرح‌های کارآفرینی در این زمینه هستند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

در مورد متغیر فرهنگ و هویت بومی در توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان‌آب جنوبی نشان می‌دهد که جامعه محلی و مسئولان محلی در دهستان میان‌آب جنوبی به حفظ و تقویت هویت فرهنگی و هویت بومی در زمینه گردشگری اهمیت می‌دهند. این امر می‌تواند به تجربه گردشگران ارزش‌افزوده داده و به توسعه گردشگری خلاق و پایدار در منطقه کمک کند. همچنین، وجود برنامه‌ها و فعالیت‌های معنوی برای ارتقاء هویت بومی نشان می‌دهد که تدابیری در جهت حفظ و ترویج ارزش‌ها و اصالت فرهنگی محلی انجام می‌شود.

نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان می‌دهد که در بخش زیرساختی، وجود امکانات تفریحی و تأسیسات پذیرایی دارای ارتباط بسیار مهم و تأثیرگذاری با بار عاملی ۰/۸۸ است. این نتایج نشان می‌دهند که توسعه و بهبود امکانات تفریحی و تأسیسات پذیرایی می‌تواند به توسعه گردشگری خلاق در دهستان میان‌آب جنوبی کمک کند. این شامل ساخت و بهبود اقامتگاه‌ها، رستوران‌ها، فضاهای تفریحی و سایر تسهیلات مرتبط با گردشگری است. در مرتبه بعدی در بخش مشارکت محلی، میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی با بار عاملی ۰/۸۷ مهم است. این نشان می‌دهد که تعامل فعال مردم محلی در حفاظت از محیط‌زیست و مشارکت آن‌ها در برنامه‌ها و پروژه‌های محیطی می‌تواند به توسعه گردشگری خلاق و حفاظت از محیط‌زیست در منطقه کمک کند. در مرتبه سوم، شاخص وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی با بار عاملی ۰/۸۶ به‌عنوان اولویت سوم تأثیرگذاری قرار دارد. این نشان می‌دهد که ارتقاء آموزش و آموزش‌های مرتبط با گردشگری خلاق برای جامعه محلی می‌تواند به افزایش دانش و مهارت‌های مردم و ایجاد فرصت‌های بهتر برای شغلی کردن آن‌ها منجر شود؛ بنابراین، اولویت‌های موردنیاز برای بهبود و توسعه گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی شامل توسعه زیرساخت‌های تفریحی و تأسیسات پذیرایی، تعامل محلی در مسائل زیست‌محیطی و ارتقاء آموزش و آموزش‌های مرتبط با گردشگری خلاق است. این اولویت‌ها می‌توانند به تصمیم‌گیری‌های مدیران و برنامه‌ریزان محلی در زمینه توسعه گردشگری خلاق روستایی کمک کنند و به توسعه پایدارتر این حوزه اساسی کمک کنند.

در پایان با توجه به یافته‌های تحقیق و مطالعات انجام‌گرفته در این قسمت برای توسعه بهتر گردشگری خلاق روستایی در دهستان میان آب جنوبی پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

- بهره‌وری از مزارع برای توسعه کشاورزی ارگانیک؛
- تشویق به ایجاد کسب‌وکارهای محلی مبتنی بر تولید محصولات محلی؛
- توسعه تورها و برنامه‌های گردشگری مبتنی بر آب و مناظر طبیعی منطقه به‌خصوص سه رود دز، گرگر و شطیط؛
- توسعه فعالیت‌های ماهیگیری در تالاب محلی و تبلیغ این فعالیت به‌عنوان ورزش‌های آبی؛
- ایجاد رویدادها و جشن‌های محلی در ایام مذهبی و ملی به‌منظور جذب گردشگران در این تاریخ‌ها؛
- توسعه مراکز اقامتی بوم گردی و ایجاد بسترهای اطلاعاتی و رزرواسیون آنلاین؛
- توسعه پروژه‌های نوآورانه مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات برای ارتقاء تجربه گردشگران و ترویج و توسعه گردشگری پاییزه و زمستانه به‌منظور بهره‌برداری از زمان‌های اوج توریستی.

ملاحظات اخلاقی

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در مقاله به شرح زیر است:

نویسنده اول: استاد راهنمای پایان‌نامه، طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله؛

نویسنده دوم: استاد مشاور پایان‌نامه، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله؛

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

نویسنده سوم: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، انجام آزمایش و گردآوری داده‌ها، انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیشنویس مقاله.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

حمایت مالی از این پژوهش از طرف دانشگاه شهید چمران اهواز در قالب پژوهانهٔ پایان‌نامه دانشجویی نویسنده سوم و همچنین پژوهانه (برای سایر نویسندگان) انجام شده است.

سپاسگزاری

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز به خاطر حمایت مالی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.

منابع

امینی، عباس؛ بختی، سمیرا؛ و باباجمای، فرهاد. (۱۳۹۴). ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۰(۳۰)، ۷۷-۱۰۶. https://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1394.10.30.4.3

ایمانی، بهرام؛ و شادمان، رامین. (۱۴۰۱). ارزیابی و سنجش عوامل مؤثر در تحقق‌پذیری گردشگری خلاق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان سرعین). *فصلنامه عملی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۱۵(۱)، ۱۱۵-۱۳۰. https://journals.iau.ir/article_694668.html

بساک، سعید؛ و دین‌پرست، ساجده. (۱۳۹۹). بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران (مطالعه موردی: روستاهای دهستان مدرس، شهرستان شوشتر). *جغرافیا و روابط انسانی*، ۳(۱)، ۲۶۹-۲۸۶. https://dorl.net/dor/20.1001.1.26453851.1399.3.1.14.9

تقدیسی، احمد؛ راستقلم، مهدی؛ و نکویی، سیدعلی. (۱۳۹۴). *کارآفرینی در گردشگری روستایی اصفهان*. انتشارات نگارخانه.

حاجی صادقی، مهشاد. (۱۴۰۰). *طراحی مجموعه گردشگری در روستای قوزلو با رویکرد روستای خلاق*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، استاد راهنما: خانم دکتر مینو قره بیگلو.

حافظی زاده، شقایق؛ جعفری، حمید؛ علیزاده، کتایون؛ و قنبرزاده دربان، هادی. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر در جذب گردشگران به مقصدهای روستایی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دماوند. *فصلنامه جغرافیایی سرزمین*، ۱۴(۵۴)، ۳۱-۴۷. https://journals.srbiau.ac.ir/article_11443.html

راستقلم، مهدی؛ صیدایی، سید اسکندر؛ و نوری، سید هدایت الله. (۱۳۹۵). تعیین پیشران‌های کلیدی رهیافت روستای خلاق با استفاده از نرم‌افزار میک مک. *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، ۷(۲)، ۳۲۸- ۳۱۹. https://www.sid.ir/paper/180861/fa

رسول‌زاده اقدم، صمد؛ میرمحمدتبار، سیداحمد؛ عدلی‌پور، صمد؛ و زینی‌وند، یوسف. (۱۳۹۵). فرصت‌ها و محدودیت‌های صنعت گردشگری در ایران. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۹(۳۰)، ۶۳-۸۰. https://sanad.iau.ir/journal/jss/Article/525723?jid=525723

زنگی‌آبادی، علی؛ و محمدی ده چشمه، مصطفی. (۱۳۸۷). امکان‌سنجی توانمندی‌های اکو توریسم استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT. *فصلنامه محیط‌شناسی*، ۳۴(۴۷)، ۱۰- ۱. https://dorl.net/dor/20.1001.1.10258620.1387.34.47.1.8

سازمان گردشگری و میراث فرهنگی خوزستان (۱۴۰۲). *طرح جامع گردشگری استان خوزستان*.

سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *نتایج سرشماری عمومب نفوس و مسکن استان خوزستان*.

سعیدی، امید؛ و پیوند، ندا. (۱۳۹۸). تحلیل مؤلفه‌های شهر خلاق در شهر اهواز (مطالعه موردی: محلات منطقه چهار شهرداری). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۳(۵)، ۱۱۱-۱۲۵. https://www.jget.ir/article_93492.html?lang=fa

شمس‌الدینی، علی. (۱۳۸۹). گردشگری روستایی، راهکاری سازنده برای توسعه روستایی نمونه موردی؛ روستای فهلیان. *مجله مسکن و محیط روستا*، ۲۹(۱۳۱)، ۱۰۸- ۹۵.

صادقی شاهدانی، مهدی؛ و خوشخوی، مهدی. (۱۳۹۶). تحلیل مقایسه‌ای نقش مؤلفه‌های اقتصادی و فنی در بهبود کارایی مصرف انرژی‌بخش خانگی ایران. *فصلنامه تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی*، (۲۷)، ۱۲۳- ۱۷۵. http://dorl.net/dor/20.1001.1.22286454.1396.7.27.4.6

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

صالحی فرد، محمد. (۱۳۹۰). *گردشگری روستایی مبانی نظری و طرح‌های ساختاری*. انتشارات مرندیز، مشهد.

صفایی پور، مسعود؛ و جعفری، یحیی. (۱۴۰۰). تحلیل وضعیت مؤلفه‌های گردشگری خلاق در کلان‌شهر تبریز به‌عنوان پایتخت گردشگری کشورهای اسلامی. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیا*، ۲۱ (۶۰)، ۱۰۷-۱۲۶. http://dorl.net/dor/20.1001.1.22287736.1400.21.60.11.7

کریم‌زاده، حسین؛ قنبری، ابوالفضل؛ و هاشمی امین، سمیرا. (۱۴۰۲). تحلیلی بر عوامل مؤثر بر گردشگری خلاق و رفتار آتی گردشگران روستایی و عشایری منطقه ارسباران. *نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۷(۸۴)، ۱۲۱-۱۳۰. https://doi.org/10.22034/gp.2023.14612

کلامی، مریم؛ و حسینی، سید شهرام. (۱۳۹۶). روستای خلاق، رویکردی نو در استفاده از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود روستا جهت احیای آن نمونه موردی روستایی خویین. *اولین همایش اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی*.

محمدی، سعدی؛ طلعتی، مرضیه؛ اسدی، سیوان؛ و منوچهری، سوران. (۱۳۹۷). تبیین اثرات گسترش گردشگری در تغییر سطح معیشت روستاهای کوهستانی (مطالعه موردی دهستان اورامان- غرب استان کردستان). *مجله تحقیقات جغرافیایی*، ۳۳(۱)، ۱۹۱-۲۰۸. http://dx.doi.org/10.29252/geores.33.1.191

مرادی مفرد، سمیرا؛ امانپور، سعید؛ ملکی، سعید؛ و احدنژاد، محسن. (۱۴۰۱). تحلیل ظرفیت‌های توسعه خلاق بافت‌های شهری با رویکرد گردشگری بومی و پایدار (موردمطالعه: شهر شوش). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷(۳)، ۷۲۳-۷۳۹. https://journals.iau.ir/article_676370.html

موسوی، کاظم؛ و موسوی، اخترالسادات. (۱۳۹۸). بررسی قابلیت‌های گردشگری و اکو توریسم در شهرستان اردکان با استفاده از مدل swot. *علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، ۲۱(۵)، ۱۸۰-۱۹۲. https://doi.org/10.22034/jest.2018.16137.2459

نعمت الهی، زهرا؛ مجاوریان، مجتبی؛ و حسین زاده، مسعود. (۱۳۹۵). اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری در استان مازندران. *نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی*، ۳۰(۳)، ۲۱۸-۲۲۶. https://doi.org/10.22067/jead2.v30i3.56990

نوروزی، اسرا. (۱۳۹۸). شناخت نظریات مطرح در روابط متقابل شهر و روستا در جهان و ایران جهت دستیابی به توسعه پایدار. *فصلنامه علمی تخصصی معماری سبز*، ۵(۱)، ۶۱- ۴۷. https://ensani.ir/file/download/article/1560676050-10121-14-11.pdf

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

References

Aksit, N. (2014). Creative tourism. *The Journal of International Social Research*, 7(31), 1- 16.

Ameni, A., bakhti, S., & babajamali, F. (2015). Evaluating the attitude of the host community to the development of tourism in rural areas. *Tourism Management Studies*, *10*(30), 77- 106. (in Persian)

Bosak, S., & dinparast, S. (2020). Investigating the Role of Rural Tourism in Economic Development of Tourist Target Villages (Case Study: Modares Villages, Shushtar County). *Geography and Human Relationships*, *3*(1), 269-286. (in Persian)

Campbell, C. (2010). *Creative tourism providing a competitive edge*. Tourism Insights, (February).

Castro, C. M. D. (2012). New technology and creative tourism: a case study for the city of Porto= As novas tecnologias ecoturismo criativo: estudo de caso da cidade do Porto (Doctoral dissertation).

Dzialek, Jaroslaw. (2014). *Is KARAKOW Attractive to Young Members of the Creative Class? Urban Policy Implications*. The idea of creative city/The urban policy debate, Cracow, 69-82.

Hafazizadeh, Sh., Jafari, H., Alizadeh, K., & Ghanbarzadeh Darban, H. (2016). Effective factors in attracting tourists to rural destinations, a case study: the villages of Damavand city. *Geographical Quarterly of the Land, Scientific Research*, 14(54), 31-47. (in Persian)

Haji Sadeghi, M. (2021). *Designing the tourism complex in Qozlo village with the creative village approach*. Master's Thesis in Architectural Engineering, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Art University of Tabriz, supervisor: Ms. Dr. Mino Qara Biglo. (in Persian)

Horng, J.S., Tsai, C.Y., Yang, T.C., Liu, C.H.C., & Hu, D.C. (2016). Exploring the relationship between proactive personalities, work environment and employee creativity among tourism and hospitality employees. *International Journal of Hospitality Management*, 54, 25-38. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2016.01.004

Imani, B., & Shadman, R. (2023). Evaluation and measurement of effective factors in the realization of rural creative tourism (case study: villages in the central part of Sarein city). *Practical and Research Quarterly of New Approaches in Human Geography*, 15(1), 115-130. (in Persian)

Jarábková, J., & Hamada, M. (2012). Creativity and Rural Tourism. *Creative and Knowledge Society*, 2(2), 5-15. http://dx.doi.org/10.2478/v10212-011-0022-4

Kalami, M., & Hosseini, S.Sh. (2016). Creative village, a new approach in using the existing capabilities and capacities of the village to revive the case study of Khoyin village. *The first conference of new ideas and technologies in geographical sciences*. (in Persian)

karimzade, H., Ghanbari, A., & Hashemi Amin, S. (2023). An analysis of the factors affecting creative tourism and the future behavior of rural and nomadic tourists in Arasbaran region. *Journal of Geography and Planning*, *27*(84), 121-130. https://doi: 10.22034/gp.2023.14612(in Persian)

Khuzestan Tourism and Cultural Heritage Organization. (2023). *Comprehensive Tourism Plan of Khuzestan Province*. (in Persian)

Landry, C. (2010). *Creativity, culture & the city a question of interconnection*. RUHR, European Capital of Culture.

Lee, J., & Lee, H. (2015). Deriving strategic priority of policies for creative tourism industry in Korea using AHP. *Procedia computer science*, 55, 479-484. https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.07.018

Li, B., Mi, Z., & Zhang, Z. (2020). Willingness of the new generation of farmers to participate in rural tourism: The role of perceived impacts and sense of place. *Sustainability*, 12(3), 766-775. https://doi.org/10.3390/su12030766

Marques, L., & Borba, C. (2017). Co-creating the city: Digital technology and creative tourism. T*ourism Management Perspectives* 24:86-93. DOI: 10.1016/j.tmp.2017.07.007

Mohammadi, S., Talaati, M., Asadi, S., & Manoochehri, S. (2018). Analyzing of the Impact of Tourism on sustainable livelihoods of rural residents (Case Study: Uraman Village of Sarvabad city). *GeoRes*, 33 (1), 191-208 .URL: http://georesearch.ir/article-1-209-fa.html (in Persian)

Moradi Mofard, S., Amanpour, S., Maleki, Saeed., & Ahdanjad, M. (2022). Analyzing the capacities of creative development of urban contexts with local and sustainable tourism approach (case study: Shush city). *Human Settlements Planning Studies*, 17(3), 723-739. (in Persian)

Mousavi, K., & Mousavi, A.A. (2018). Investigating tourism and eco-tourism capabilities in Ardakan using SWOT model. *Environmental Science and Technology*, 21(5), 180-192. (in Persian)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

Nematollahi, Z., Mojaverian, S., & Hosseinzadeh, M. (2017). Prioritize Tourism Target Villages in Mazandaran Province. *Journal of Agricultural Economics and Development*, *30*(3), 218-226. https://doi: 10.22067/jead2.v30i3.56990(in Persian)

Nowrozi, A. (2018). Understanding the ideas rose in the interrelationships of the city and the countryside in the world and in Iran in order to achieve sustainable development. *Specialized Scientific Quarterly of Green Architecture*, 5(1), 47-61. (in Persian)

Population and Housing Census of Iran Statistics Center. (2015). *The results of the general population and housing census of Khuzestan province*. (in Persian)

Rastghalam, M., Seydaei, S. E., & Nouri, H. (2016). Determination of the Key Drivers of Creative Village Approach by Using MicMac Software. *Journal of Rural Research*, *7*(2), 316-329. (in Persian)

Rasulzadeh Eghdam, S., Mir Mohammad Tabar, S.A., Adlipour, S., & Zainivand, Y. (2015). Opportunities and limitations of the tourism industry in Iran. *Sociological Studies*, 9(30), 63-80. (in Persian)

Richards, G. (2017). Creativity and tourism in the city. *Current Issues in Tourism*, 17:2,119-144, https://doi.org/ 10.1080/13683500.2013.783794

Richards, G., & Marques, L. (2012). Exploring creative tourism: Introduction. Transfusion 4(2), 1-11.

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS news* (23), 16–20. https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/creative-tourism

Ross, D. (2020). Towards meaningful co-creation: a study of creative heritage tourism in Alentejo, Portugal. *Current Issues in Tourism*, 23(22), 2811-2824 https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1782355

Ross, D., & Saxena, G. (2020). Participative co-creation of archaeological heritage: Case insights on creative tourism in Alentejo, Portugal. A*nnals of Tourism Research*, 79. https://doi: 10.1016/j.annals.2019.102790

Ross, D., Saxena, G., Correia, F., & Deutz, P. (2017). Archaeological tourism: A creative approach. *Annals of Tourism Research*, 67, 37-47. http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2017.08.001

Sadeghi, M., & Khoshkhooy, M. (2017). Comparative Analysis of the Economic Factors and Technical Factors in Improving Energy Efficiency in the Iranian Household Sector. *jemr*, 8 (27), 123-175
URL: http://jemr.khu.ac.ir/article-1-1239-fa.html (in Persian)

Saeidi, O., & Peyvand, N. (2019). Investigating and analyzing the components of the creative city in the neighborhoods of the 4th municipality of Ahvaz. *Geographical Engineering of Territory*, *3*(5), 111-125. (in Persian)

Safair Pour, M., & Jafari, Y. (2021). Analysis of the status of creative tourism components in the metropolises of Tabriz as the capital of tourism in Islamic countries. *Jgs*, 21 (60), 107-126 URL: http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3116-fa.html (in Persian)

Salehifard, M. (2018). *Rural tourism, theoretical foundations and structural plans*. Marandiz Publishing House, Mashhad. (in Persian)

Shamsaldini, A. (2010). "Rural Tourist" as a Constructive Method for Rural Development, A case Study: Fahlyan village. *JHRE*. *29*(131), 95-108. URL: http://jhre.ir/article-1-35-fa.html (in Persian)

Sigalat-Signes, E., Calvo-Palomares, R., Roig-Merino, B., & García-Adán, I. (2020). Transition towards a tourist innovation model: The smart tourism destination: Reality or territorial marketing? *Journal of Innovation & Knowledge*, 5(2), 96-104. https://doi.org/10.1016/j.jik.2019.06.002

Taghdisi, A., Rast Ghalam, M., & Nekoui, S.A. (2014). *Entrepreneurship in rural tourism in Isfahan*. Gallery Publications. (in Persian)

Tan, S. K., Kung, S. F., & Luh, D. B. (2013). A model of creative experience in creative tourism. *Annals of tourism research*, 41, 153-174. https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.12.002

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021). *Global tourism economy report.*

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]
[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]

Yang, Y., & Fik, T. (2014). Spatial effects in regional tourism growth. Annals of Tourism Research, 46(2), 144-162, https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.03.007.

Zangiabadi, A., & Mohammadi De Cheshme, M. (2008). Feasibility of eco-tourism capabilities of Chaharmahal and Bakhtiari province by SWOT method. *Environmental Quarterly*, 34(47), 1-10. (in Persian)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.48.3.8]

[DOI: 10.61186/serd.13.2.4]